

- 5 Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005–2008
- 39 Pohjoismainen maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeyhteistyö 2005–2008
- 73 Norrænt samstarf um sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli 2005-2008
- 107 Nordic Fisheries, Agriculture, Forestry and Food Co-operation 2005–2008

Nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- och livsmedelssamarbete 2005–2008

ANP 2005:708

© Nordisk Ministerråd, København 2005

ISBN 92-893-1180-0

Tryk: Akaprint as, Århus 2005

Design: Kjell Olsson

Omslagsbillede: Morten Voigt

Oplag: 900

Trykt på miljøvenligt papir som opfylder kravene i den nordiske miljøsvanemærkeordning

Printed in Denmark

Flere publikationer fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd på www.norden.org/publikationer

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Telefon (+45) 3396 0200

Telefax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Telefon (+45) 3396 0400

Telefax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er et af de ældste og mest omfattende regionale samarbejder i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland. Samarbejdet styrker samhørigheden mellem de nordiske lande med respekt for de nationale forskelle og ligheder. Det øger mulighederne for at hævde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskab. Samarbejdet blev formaliseret i

1952 med *Nordisk Råds* oprettelse som forum for parlamentarikerne og regeringerne i de nordiske lande. I 1962 underskrev de nordiske lande Helsingforsaftalen, som siden har været den grundlæggende ramme for det nordiske samarbejde. I 1971 blev *Nordisk Ministerråd* oprettet som det formelle forum til at varetage samarbejdet mellem de nordiske regeringer og de politiske ledelser i de selvstyrende områder, Færøerne, Grønland og Åland.

HANDLINGSPROGRAM

Nordiskt fiske-, jord-
och skogsbruks- och livs-
medelssamarbete

*Et nordisk løft for verdiskapning
og livskvalitet*

2005–2008

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Inledning	9
2	Visionen	12
3	Ramverket	13
	3.1 Norden	13
	3.2 Europeiskt och internationellt samarbete	14
	3.3 Samarbetet med Baltikum	15
	3.4 Samarbetet med Nordvästryssland	16
	3.5 Det Nordatlantiska samarbetet	16
4	Utvecklingstendenser och utmaningar	18
5	Överordnade målsättningar och prioriterade insatsområden	20
	5.1 Näringsutveckling	21
	5.2 Mat och hälsa	23
	5.3 Biodiversitet och genetiska resurser	23
	5.4 Kollektiva nyttigheter	24
	5.5 Horisontella insatsområden	25
	5.5.1 Forskning, utveckling och utbildning	25
	5.5.2 Informations- och kompetensuppbyggnad	27
	5.5.3 Internationellt och regionalt samarbete	27
6	Organisation och styrmedel	30
	6.1 Ministrarna	30
	6.2 Koordinationsgruppen	30
	6.3 Ämbetsmannakommittéerna	31
	6.4 Institutioner, samarbetsorgan och nätverk	31
7	Uppföljning, evaluering och finansiering	33
	BILAGOR	
	Styrgruppens sammansättning	34
	Akronymer och förkortningar	35

Sammanfattning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordväststryskland jämte samarbetet i Nordatlanten.

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005–2008 inriktas på områdena för:

- Näringsutveckling
- Mat och hälsa
- Biologisk mångfald och genetiska resurser
- Kollektiva nyttigheter
- Horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna. Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

1 Inledning

Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel framlägger nu för första gången ett handlingsprogram som omfattar alla de sektorer som ingår i det år 2001 etablerade nya, bredare politikområdet. Handlingsprogrammet operationaliserar bl.a. de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera.

Handlingsprogrammet för åren 2005–2008 är nydanande genom att det avspeglar ett tänkande i ministerrådet som säkrar ett politiskt helhetsperspektiv i nyttjande av naturresurserna och genom hela livsmedelskedjan. Konsumenternas rätt till säkra livsmedel samt tillförlitlig, god information är även centrala teman.

Liksom tidigare handlingsprogram bygger detta på en genuin värdegemenskap mellan fem länder och tre självstyrande områden i Norden. Gemensam historia, språk och kulturarv i kombination med en berikande mångfald är grundpelare i samarbetet. Samarbetets språngbräda och fasta grund är en stark folklig förankring, en unik tillgång för Norden som konkret tar sig uttryck i att den enskilda nordbon placeras i centrum för samarbetet. Detta för att värna om och förstärka de värden som utgör förutsättningen ett gott *Nordiskt liv* för den enskilda nordbon, nu och för kommande generationer.

Handlingsprogrammet riktar sig även till myndigheterna i deras egenskap av beslutsfattare, förvaltare och verkställare av politiken på ministerrådets ansvarsområde. Ministerrådet skall arbeta för att det etableras goda förutsättningar för ökat värdeskapande och förhöjt förädlingsvärde i regionerna på sätt som tar hänsyn till den omkringliggande miljön samt säkrar den nordiska medborgarens rätt till en mångfald av positiva upplevelser samt hälsosamma och säkra livsmedel av god kvalitet.

Utöver myndighetssamarbetet är det allt viktigare att etablera ett nära samarbete med näringslivet i ljuset av den snabba ekonomiska integrationen i Norden som tar sig uttryck i bl.a. företagsfusioner samt övriga samordnande åtgärder i syfte att stärka det nordiska näringslivets tillväxt och konkurrenskraft. Ministerrådets samarbete med näringssektorn är en förutsättning för ett modernt och fungerande nordiskt välfärdssamhälle.

Samtidigt som handlingsprogrammet utgår ifrån de många likheter som de nordiska länderna har är det även viktigt att beakta de olikheter i förutsättningarna för primärnärings- och råder i Norden, med bl.a. varierande miljö- och klimatförhållanden samt ett antal ekologiska zoner.

Ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer under programperioden 2005–2008 att i samarbete med näringsutövare, myndigheter, konsumenter och intresseorganisationer använda den nordiska plattformen och det nordiska samarbetet för att uppnå ett Norden:

- Präglat av ömsesidig öppenhet mellan myndigheter, näringsutövare, konsumenter och intresseorganisationer i syfte att skapa mötesplatser för dialog, åsiktsutbyte och reell medverkan.
- Där samarbetet bygger på en levande politisk dialog och operationellt inriktad verksamhet samt aktiviteter som syftar till att förbättra underlaget för god statlig förvaltning och där nordiska organ används i policyrådgivande syfte nationellt, regionalt och internationellt.
- Som grundar verksamheten på kunskapskapitalet, de nordiska ländernas klart viktigaste resurs och där forskning, utveckling och utbildning är en investering i framtiden och bidrar till att skapa en trovärdig och tillförlitlig grund för arbetet
- Som erbjuder trovärdig och lättillgänglig information till konsumenter, producenter, och andra intressenter
- Präglat av ett samarbete breddat över sektorsgränserna inom organisationen och nationellt.

Nordiska ministerrådet kommer att under programperioden införliva de synpunkter som Nordiska rådets miljö- och naturresursutskott gett uttryck för i sitt betänkande B/224/miljö 2005 om handlingsprogrammet för nordiskt fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelssamarbete 2005–2008 – ”Et nordisk løft for verdiskapning og livskvalitet”.

Nordiska rådet har rekommenderat Nordiska ministerrådet att befrämja samarbetet på områdena för ekologiskt jordbruk; ekologiskt producerade livsmedel och varor; multifunktionellt skogsbruk, särskilt åtgärder för att råda bot på konsekvenser av storm och andra effekter av klimatförändring; samt ett aktivt samarbete med Nordvästryssland.

Nordiska ministerrådet önskar även fästa vikt vid jämställdhetsfrågorna när det gäller verkställande av beslut och avser att utarbeta en gemensam jämställdhetsplan i början av programperioden¹.

1. Jord- och skogsbrukssektorn presenterade sin första jämställdhetsplan år 2000: Ligestilingshandlingsplan for jord- og skovbruks-

sektoren i Nordisk Ministerråd, ANP 2002:764. Även fiske- och livsmedelssektorerna har godkänt riktlinjer för jämställdhet.

2 Visionen

Mervärden och livskvalitet för den nordiska medborgaren genom ett mångsidigt, hållbart nyttjande av naturresurserna och en stark livsmedelskedja.

3 Ramverket

Handlingsprogrammet grundar sig på ett helhetstänkande från jord/fjord till bord, inbegripande skogsbruket samt näringarnas multifunktionella roller. Målsättningarna omfattar verksamhet på nordiskt, europeiskt och internationellt plan samt samarbete med grannregionerna omfattande Baltikum och Nordvästryskland jämte samarbetet i Nordatlanten.

3.1 Norden

Handlingsprogrammet operationaliserar de målsättningar i den reviderade Strategin för ett hållbart Norden som ministerrådet önskat prioritera. Utgångspunkten är en hållbar utveckling som tillgodoser dagens behov² utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov och som omfattar tre av varandra avhängiga dimensioner; en ekonomisk, en social och en miljömässig. En framgångsrik tillämpning av hållbar utveckling innebär att det etableras en bättre integration av dessa tre dimensioner.

Det nordiska samarbetet är baserat på principen om nordisk nytta. Detta innebär att de aktiviteter som igångsätts under programperioden skall:

- omfatta verksamhet som annars skulle ske i nationell regi, men där man uppnår påvisbara positiva synergieffekter genom gemensamma nordiska lösningar,

2. Brundtlandkommissionen 1987.

- manifestera och utveckla nordisk samhörighet,
- öka nordisk kompetens och konkurrenskraft.

3.2 Europeiskt och internationellt samarbete

Ett av de överordnade målen för ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel är en progressiv, pådrivande och konsensusbyggande roll för de nordiska länderna i europeiska och internationella processer och förhandlingar. Ministerrådet verkar i ett påtagligt internationellt sammanhang och europeiska och internationella frågeställningar står högt på dess agenda.

Med växande internationalisering ökar vikten av regionalt samarbete mellan länder med gemensamma intressen och värderingar, både när syftet är internationell påverkan och nationell intressebevakning. Utmaningen för det nordiska samarbetet i en globaliserad epok med en utvidgad Europeisk union är att utveckla den inbördes nordiska dialogen om internationella och särskilt europeiska frågor³. För de nordiska länder som är medlemmar i EU tar detta sig uttryck i harmoniserad lagstiftning och gemensam politik emedan EES-avtalet länkar in även Norge och Island i EU-samarbetet.

På samma gång är det av yttersta vikt att de nordiska länderna i en ökande internationell konkurrens får genomslag för gemensamma värderingar och intressen i internationella processer och förhandlingar. Det råder enighet om att Norden skall sträva efter samarbete för att öka sitt inflytande i internationella organisationer, och att nordiska samarbetsföretag på alla nivåer bör vara uppmärksamma på de möjligheter som samarbetet skapar. För att öka möjligheterna att vinna gehör internationellt är det viktigt att löpande ta ställning till och att välja ut teman där Norden gemensamt kan öka sitt inflytande genom utarbetande av underlag att användas i internationella förhandlingar.

3. Det internationale Norden – Nordisk samarbejde i europæisk ramme, ANP 2003:750.

3.3 Samarbetet med Baltikum

De baltiska ländernas EU-medlemskap för in det nordiska samarbetet med dessa länder i ett nytt skede karakteriserat av likvärdigt politiskt och myndighetssamarbete. Utmaningen är att först och främst bygga ut det politiska samarbetet på ett sådant sätt att nordiska och baltiska intressen tillgodoses, i enlighet med deras behov och möjligheter. Omförandet av samarbetet betyder en ökad vikt på nätverksbyggande och konkret partnerskap. Förändringen av karaktären av samarbetet med de baltiska länderna sker gradvis och förväntas träda i kraft till fullo under programperioden 2005–2008.

De nordiska och baltiska ministrarna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har beslutat att stärka samarbetet regionerna emellan⁴. Detta kommer att ske bl.a. genom att nordiska samarbetsorgan på samtliga nivåer bjuder in representanter från de baltiska länderna till sina möten för att diskutera politiska och praktiska frågor för en starkare integration av de baltiska staterna i samarbetet. Ministrarna anmodade särskilt ämbetsmannakommittéerna att i samarbete med representanter från de baltiska länderna peka på prioriterade samarbetsområden, identifiera gemensamma projekt samt generellt dryfta hur de baltiska staterna på ett bättre sätt kan integreras i Nordiska ministerrådets arbete. Nästa möte mellan de nordiska och baltiska ministrarna kommer att hållas år 2006. För samarbetets specifika målsättningar, se avsnitt 5.5.3.

4. Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries.

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region.

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region.

3.4 Samarbetet med Nordvästrysland

Det nordiska samarbetet med Nordvästrysland kommer att, under perioden, anta formerna för ett mer traditionellt närområdes-samarbete och vid vissa tillfällen bidra väsentligt till verkställande av mål och handlingsplaner inom ramen för EU:s politik för den Nordliga dimensionen. Samarbetet kommer att fokuseras och prioriteras i högre grad än tidigare på bl.a. områdena för expertutbyte och utbildning, miljösamarbete samt insatser för hållbar utveckling. För specifika målsättningar på ministerrådets verksamhetsområde, se avsnitt 5.5.3.

3.5 Det Nordatlantiska samarbetet

Redogörelsen ”Vestnorden i det nordiske samarbejde”⁵ pekar på ett behov för det nordiska samarbetet att se mot väster och att ingå samarbetsrelationer med Nordens nordatlantiska grannar. Västnordens kärna omfattar Island, Färöarna och Grönland men faktiska samarbetsrelationer i Västnorden sträcker sig dock ofta ut över detta område och berör då även t.ex. Kustnorge. Intressesfären för samarbetsparter omfattar bl.a. Skottland, Orkneyöarna och Shetland, atlantiska Kanada och inuitterritorierna i Kanada.

Området präglas av särskilda förhållanden i form av små befolkningar, stora avstånd, kallt klimat och ett starkt beroende av havet och dess resurser. Atlanten håller dessa samhällen fysiskt isär och är samtidigt det element som binder dem samman. De västnordiska samhällena och deras grannar kännetecknas av att nyttjande av havets levande resurser är en absolut förutsättning för samhällenas existens. Speciellt fiskesamarbetet är av särskild betydelse men även jordbruks- och livsmedelsfrågorna erbjuder intressanta samarbetsmöjligheter.

5. Vest-Norden i det nordiske samarbejde – redogørelse, ANP 2003:732. Även på engelska:

West Norden and its neighbours, ANP 2003:733.

Flera samarbetsinitiativ har satts i gång både inom ramen för det officiella NMR-samarbetet men även i andra sammanhang. Mot bakgrund av de enorma avstånden och kommunikationssvårigheterna i regionen finns det ett stort behov att intensifiera detta samarbete ytterligare. De nordatlantiska samhällenas framtid är beroende av ett väletablerat samarbete kring hållbara strategier för nyttjande av de levande resurserna. På miljö- och fiskeområdena finns det ett behov att etablera en nordisk plattform som kan fungera som katalysator för den igångvarande processen om hållbar utveckling av de levande resurserna i Nordatlanten.

4 Utvecklingstendenser och utmaningar

Samarbetet inom det nya samlade ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel täcker viktiga, stora och värdefulla gemensamma ansvarsområden. Den snabba utvecklingen på områdena innebär mångfacetterade och omvälvande utmaningar och gör att samarbetet bör sammanjämka samt reagera på en mångfald utvecklingstendenser, -behov och målsättningar som ibland samverkar men tidvis är motstridiga.

De nordiska länderna är stora producenter av livsmedel och skogsprodukter och har goda förutsättningar för en produktion som är miljö- och hälsomässigt samt socialt och ekonomiskt hållbar. Det finns ett stadigt växande intresse och höga förväntningar hos allmänheten vad gäller det sätt på vilket livsmedel och skogsråvara produceras, behandlas och förädlas så att det inte utgör en risk för hälsa eller miljö. Konsumenterna är allmänt taget kunniga och medvetna om att de genom sina val av bl.a. livsmedel, kostsammansättning samt produktval i övrigt kan påverka sitt hälso-tillstånd och förebygga sjukdomar samt värna om den miljö som de lever i. På så sätt utgör konsumenterna och deras organisationer en betydande maktfaktor i utformningen av politiken på dessa områden.

Utvecklingen inom primärnäringarna är karakteriserad av en drastisk teknik- och kostnadsdriven strukturomvandling och -rationalisering där en allt mindre andel av befolkningen bedriver allt större verksamhetsenheter i en starkt konkurrensutsatt miljö. Landsbygden och kusttrakterna är i dag betydligt mer differentierade än tidigare och kopplingen till de areella näringarna är i många områden svagare. I utformningen av politiken måste därför en bredare bild beaktas, vilken också inkluderar utvecklingen

inom andra samhällsområden som t.ex. infrastruktur, utbildning, service och andra åtgärder och styrmedel. Utgångspunkterna kan här konstateras vara likartade i flera nordiska länder, även om metoder och program skiljer sig åt.

En annan aktuell frågeställning är de traditionella primärnäringsarnas utvidgade funktioner som handlar om att jord- och skogsbruk samt fiskerinäringen, vid sidan av livsmedel och skogsråvara, också producerar kollektiva nyttigheter som t.ex. effekter på omgivande landskap, kust och landsbygd. I takt med all övrig förändring påverkas förutsättningarna för de landskap som vi uppfattar som kulturbetingade i Norden. En stor fråga är t.ex. hur landskapet skall kunna bibehålla sina karaktäristiska drag med öppna och hävdade marker.

En påtaglig samhällsförändring är de nya förväntningar och värderingar som knyts till landsbygden och naturen som boendemiljö och som källa för rekreation och naturupplevelser. Undersökningar visar att en attraktiv boendemiljö på eller i anslutning till landsbygden kan för vissa befolkningsgrupper vara en avgörande faktor bakom flyttrörelser. Ett attraktivt landskap och välbevarade natur- och kulturmiljöer bidrar också till turismen där tjänsteproduktionens betydelse för den regionala ekonomin ökar i många delar av Norden. Även skogen spelar en viktig roll i förbindelse med friluftsliv och rekreation särskilt för den moderna storstadsmänniskan.

Primärnäringsarna har både positiva och negativa effekter på miljön. Samtidigt som jordbruket, skogarna och haven upprätthåller biodiversitet och tillvaratar bl.a. grundvatten- och klimatskydd utgör verksamheterna i dessa även ett hot mot balansen i ekosystemen. En ren miljö är en av grundförutsättningarna för att upprätthålla primärnäringsarnas verksamhet och produktivitet.

Beslut om regel- och ramverk för verksamheterna görs i allt högre grad på regionala och internationella arenor. Den ekonomiska och politiska globaliseringens effekt på primärnäringsarnas förvaltning är betydande och det är viktigt att de nordiska länderna aktivt strävar mot att säkra slagkraften av gemensamma nordiska värderingar även i internationella miljöer.

5 Överordnade målsättningar och prioriterade insatsområden

De överordnade målsättningarna och prioriterade insatsområdena för det Nordiska ministerrådet för fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel kommer att under programperioden 2005–2008 inriktas på områdena för näringsutveckling, mat och hälsa, biologisk mångfald och genetiska resurser, kollektiva nyttigheter samt horisontella insatsområden såsom forskning, utveckling och utbildning, informations- och kompetensuppbyggnad samt internationellt samarbete.

En specifik utmaning är att göra kust- och landsbygdssamhällena mer attraktiva för den nordiska medborgaren för fast bosättning och fritidsvistelse.

5.1 Näringsutveckling

Det överordnade målet är att bidra till konkurrenskraftiga näringar som hållbart nyttjar naturresurserna.

MÅLSÄTTNINGAR

- Bidra till ökad konkurrenskraft, innovation och förhöjt verdiskapning inom fiske-, jord- och skogsbruksnäringarna samt livsmedelsproduktionen genom ett effektivt och optimalt nyttjande av naturresurser och produktionsfaktorer

- Bidra till ökat utbud av och bättre tillgång till marknadsanpassade produkter och tjänster från primärnäringarna och på detta sätt höja förädlingsvärdet och intäkterna från dessa.
- Bidra till ett förhöjt immateriellt förädlingsvärde genom att utveckla spårbarheten i hela livsmedelskedjan och genom effektiv marknadsföring.
- Att främja och utveckla miljövänliga, ekosystembaserade produktions- och driftsformer samt tekniska lösningar som integrerar de miljömässiga, ekonomiska och sociala dimensionerna inom fiske- jord- och skogsbrukets verksamhetsområden så att naturresurserna varken överbeskattas eller utarmas.
- Att basera näringsutvecklingen på ett helhetstänkande från jord/ fjord till bord med tonvikt på att tillfredsställa konsumenternas behov av ett brett urval av produkter och tjänster med kvalitet och särprägel producerade under goda etiska förhållanden.
- Sprida och utbyta erfarenheter om olika former av planering och markanvändning inom både det privata och offentliga skogsbruket och hur multifunktionaliteten på detta sätt kan förbättras.

5.2 Mat och hälsa

Det överordnade målet är en mångfald av sunda och trygga matvaror av god kvalitet som ger medborgarna möjligheter att välja en kost som bidrar till god hälsa.

MÅLSÄTTNINGAR

- Öka kunskapen om sambandet mellan livsmedel, kostvanor och hälsa samt beredning av nationella och nordiska handlingsplaner för mat som främjar en god hälsa och välbefinnande och strategier för minskning av problem relaterade till fetma och övervikt.
- Reducera primärproduktionens negativa effekter på miljö och hälsa vid källan och verka för en minskad mängd främ-

mande ämnen i frö och foder, livsmedelskedjan och produkterna genom generellt förbättrad spårbarhet av råvaror, livsmedel och emballage.

- Fasthålla och vidareutveckla samarbetet för att utvärdera och hantera kemiska och mikrobiologiska livsmedelsrisker.
- Utveckla det nordiska samarbetet på området för djurhälsa med fokus på att reducera zoonosnivån i livsmedel samt utveckla beredningsplaner för epizootier och zoonoser.
- Öka insatsen för djurvälstånd med fokus på gemensamma nordiska prioriteringar för de mest aktuella djurarterna.
- Att i dialog med konsumenter, handel och producenter samt i samarbete med andra sektorer prioritera och vidareutveckla samarbetet för att tillgodose kraven på märkning och konsumentinformation, härunder etiska förhållanden i livsmedelsproduktionen.
- Utveckla en gemensam nordisk tillsynsfilosofi i syfte att främja säkra livsmedel, likvärdighet, effektivitet och öppenhet där fokus ligger på samarbetet mellan branscherna, konsumenter och tillsynsmyndigheter.
- Verka för ökad övervakning och insamling av relevant data som grund för riskvärderingar på det kemiska och mikrobiologiska området samt utveckling av riskvärderingsmodeller där Norden bör vara en katalysator för arbetet utifrån den gemensamma hållningen till en hög nivå av konsumentskydd.
- Arbeta för att begränsa reaktioner på födoämnesöverkänslighet genom märkning och information till konsumenter och industri om råvaror och ämnen i livsmedel.
- Beredning av en helhetssyn rörande risk/nyttomodeller för livsmedel, härunder fisk, som kan användas som grund för hanteringen av komplexa frågeställningar där både hälsosam effekt och risk förekommer vid konsumtion av samma livsmedel.

5.3 Biodiversitet och genetiska resurser

Det överordnade målet är att natur- och genresurser bevaras och nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt.

MÅLSÄTTNINGAR

- Verka för en effektiv uppföljning av ministerrådsdeklarationen från 2003 om tillträde och rättigheter till genetiska resurser⁶ samt säkra effektiv implementering av och aktivt deltagande i utvecklingen av relevanta internationella avtal på området.
- Fasthålla och vidareutveckla samarbetet med att bevara och dokumentera nordiska växt- och husdjursgenetiska resurser inom jord- och skogsbruk, fiske och livsmedelsproduktionen för framtida nyttjande av den genetiska variationen.
- Bidra till ökad användning av genetiska resurser och bättre kunskap om sammanhanget mellan användning och säkrande av biologisk mångfald och livsmedelsförsörjning.
- Stärka samarbetet om frågor om odling och användning av genetiskt modifierade organismer.
- Verka för att användningen av genetiskt modifierade organismer, inklusive fisk, inte orsakar skador på den biologiska mångfalden samt att Cartagena-protokollets principer genomförs i de nordiska länderna.
- Bedöma behovet för utveckling av indikatorer för genetisk diversitet inom jord- och skogsbruk samt på andra relevanta områden, bl.a. för vilda genetiska resurser.
- Öka samarbetet och knyta tätare kontakter mellan de nordiska och nationella programmen för genetiska resurser.

6. Ministerdeklaration om tillträde och rättigheter till genetiska resurser, ANP

2004:745. Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

5.4 Kollektiva nyttigheter⁷

Det överordnade målet är att tillvarata och utveckla de kollektiva nyttigheterna till gagn för medborgarnas livskvalitet.

MÅLSÄTTNINGAR

- Genom nordiska insatser bidra till utvecklingen av primärnäringsarnas multifunktionella roller, inkluderat landsbygdsutveckling som en uppföljning av bl.a. det nordiska projektet om lantbrukets framtida roller.⁸
- Att underlätta verksamheterna i kustsamhällen och på landsbygden så att man på detta sätt kan upprätthålla sysselsättningsmöjligheter samt säkra mänsklig aktivitet och närvaro i hela Norden, i syfte att stärka näringarnas medverkan till att uppnå såväl regional- som socioekonomiska politiska mål.
- Bidra till implementeringen av den europeiska landskapskonventionen i samarbete med miljösektorn samt utveckla och följa upp den nordiska kulturlandskapsstrategin för att säkerställa att mångfalden och särdragen i de nordiska landskapen bevaras som grund för attraktiva kust- och landsbygdsamhällen och för kollektivt nyttjande för fritidsaktiviteter, rekreation och för bevarande av kulturarv.
- Bidra till att skapa goda förutsättningar såväl för yrkesfiske som för akvakultur och fritidsfiske i syfte att upprätthålla och utveckla bosättning och aktivitet i kustzonen samt att skapa en levande kustkultur.
- Öka kunskapen om skogens sociala funktioner bl.a. i samarbete med friluft-, skogsägar- och miljöskyddsorganisationer.

7. Kollektiva nyttigheter definieras i detta sammanhang som immateriella värden som bidrar till bland annat utveckling av rekreativa möjligheter och utveckling av landsbygdsbefolkningens och andra typer av regioners

befolkningars identitet, kultur, sysselsättningsmöjligheter och livsvillkor.

8. Lantbrukets och landsbygdens framtida roller, TemaNord 2004:516.

5.5 Horisontella insatsområden

5.5.1 Forskning, utveckling och utbildning

Det överordnade målet är att stärka och utveckla samarbetet rörande forskning och utbildning samt höja kvaliteten på forskning, utveckling och utbildning inom ministerrådets redan etablerade forsknings- och utbildningssamarbete samt medverka till att utveckla nya forsknings- och utbildningsområden.

MÅLSÄTTNINGARNA FÖR FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSSAMARBETET GENERELLT

- Stärka de nordiska forskningsmiljöerna och samarbetet dessa emellan.
- Stärka miljöerna för forskning och utveckling på de områden där Norden redan besitter god kunskap och kompetens i syfte att förbättra näringslivets konkurrenskraft och myndigheters behov för forskning.
- Uppnå en arbetsfördelning och struktur där länderna kompletterar varandras kunskap, kompetens och infrastrukturer för att undgå överlappande och resurskrävande verksamhet.
- Stärka Norden som en gemensam plattform i konkurrensen om forskningsmedel inom EU och internationellt samt arbeta för bättre koordination och integration i Europa av nationell och regional forskning.
- Stärka Norden som en samlad utbildningsplattform på hög internationell nivå i syfte att attrahera studerande från andra nordiska länder och från övriga delar av världen.
- Stärka nordiskt inflytande på internationell politik på området för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel.

SPECIFIKA MÅLSÄTTNINGAR

- Stärka forskningssamarbetet i frågor som rör primärnäringarnas utvecklingsfrågor, förvaltning av natur- och kulturvärden samt ekonomisk och social utveckling.

- Stärka koordinationen och samordningen av forskningen kring sammanhangen mellan olika förvaltnings- och driftsystem och hållbarheten i nyttjande av förnybara resurser.
- Bidra till fortsatt innovation, högteknologisk forskning och snabb utbredning av nya teknologiska framsteg i alla led av kedjan från primärproducent till konsument och inom skogsbruket
- Utveckla det nordiska samarbetet om forskning kring livsmedelssäkerhet samt kost och hälsa för att stärka kunskapsunderlaget och den nordiska plattformen i internationella fora och processer.
- Vidareutveckla samarbetet med Nordic Innovation Center.
- Att vidareutveckla och stärka det nordiska skogsforsknings-samarbete i syfte att utveckla mekanismerna för att formulera gemensamma mål och stärka kunskapsunderlaget för samarbetet i det nordiske och internationella fora och processer.
- Att fortsätta det aktiva samarbetet med Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University (NOVA) och Nordisk Forskerutdanningsakademi (NORFA) samt bidra till etableringen av en forskarskola på det marina området – Nordic Marine Academy – i samarbete med forsknings- och utbildningssektorn.
- Bidra till ett utökat samarbete både på grundutbildnings- och forskarutbildningsnivå där samarbetet kan stärka och vidareutveckla utbildningar med förhållandevis få studenter i varje land taget för sig.
- Fortsätta den koordinerade nordiska insatsen och öka erfarenhetsutbyte, forskning och utveckling gällande bioenergi.

5.5.2 Informations- och kompetensuppbyggnad

Det överordnade målet är att genom information och kommunikation höja kunskaps- och kompetensnivån om sektorernas verksamhet hos allmänhet och intressenter.

MÅLSÄTTNINGAR

- Att i början av programperioden anta en informationsstrategi för ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk och livsmedel.
- Att under programperioden utarbeta och implementera en gemensam jämställhetsplan.
- Att följa upp informations- och kommunikationsstrategier och -planer som initieras under programperioden.

5.5.3 Internationellt samarbete

Det överordnade målet är att gemensamma nordiska värderingar och intressen får genomslag i internationella processer och förhandlingar.

MÅLSÄTTNINGAR

- Att på fiskesektorns område verka för en gemensam hållning baserad på hållbart nyttjande av de levande resurserna i olika internationella fora. De nordiska länderna kommer att följa upp FAO processen angående system och konkreta kravspecifikationer för certifiering och märkning av hållbart fiske samt stärka och utveckla de nordiska ländernas samarbete i internationella fora angående förvaltning av fiskebestånden.
- De nordiska länderna kommer även i fortsättningen att sträva efter ett solitt vetenskapligt bidrag i det internationella havsforskningsrådet ICES och dess undergrupper
- Att på jordbrukssektorns område bedriva en aktiv europeisk och internationell politik, särskilt inom EU och FAO, samt i övriga relevanta processer och organ.
- Att vara pådrivande på området för bevarande, hållbart nyttjande och nyttofördelning av genetiska resurser inom ramen

för Konventionen om biologisk mångfald, speciellt med hänsyn tagen till beslutet från wssD Johannesburgstoppmötet och uppföljningen av Bonn-riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta.

- Att stärka samarbetet i syfte att påverka europeisk och internationell skogspolitik i internationella förhandlingar och processer. Ett organiserat nordiskt samarbete skall byggas på en gemensam nordisk strategi som grundar sig på nationella och internationella målsättningar och riktlinjer för ett hållbart skogsbruk, särskilt inom ramarna för FN:s skogsforum UNFF, FAO, den Paneuropeiska processen samt övriga relevanta processer och organ.
- Att säkerställa att de nordiska länderna på livsmedelsområdet intar en fortsatt pådrivande roll i utvecklingen av regelverk samt påverkan av beslutsfattande rörande livsmedel – riskhantering och riskvärdering inom EU/EES, FAO, WHO, Codex Alimentarius och Internationella organisationen för husdjursjukdomar (OIE) och i den internationella växtskyddskonventionen (IPPC).
- Att stärka de västnordiska ländernas samarbete med övriga kustsamhällen i Nordatlanten kring hållbart nyttjande av havets levande resurser genom ett förstärkt samarbete mellan primärnäringarna i regionen.
- Att vidareutveckla och stärka det västnordiska samarbetet på områdena för livsmedelskontroll, konsumentskydd samt jord- och skogsbruk.
- Fortsatt nordiskt – baltiskt – ryskt fiskesamarbete genom Baltic Fisheries Cooperation BAFICO i syfte att genom kunskapsutbyte och samarbete om frågor av intresse för fiskerinäringen tillvarata och stärka grunden för fiskerinäringarna i Östersjöregionen.
- En utvidgning av fiskerisamarbetet till att även inkludera det nordatlantiska samarbetet North Atlantic Conference NAC och därmed bidra till den internationella processen om regionalisering av fiskeförvaltningen.

- Att utveckla och stärka samarbetet om genresursbevarande och – förvaltning med de baltiska länderna samt utveckla samarbetet med Vavilovinstitutet i St. Petersburg.
- Att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum om ekologiska livsmedel och ekologisk produktion.
- Att utveckla och stärka samarbetet med Baltikum och Nordväststrysland om främjande av bärkraftigt skogsbruk och virkeshandel, utvecklande av skogsadministrationen omfattande skogslagstiftning, erfarenhetsutbyte om ägarstrukturer, utbildning av skoglig personal samt bekämpande av illegala avverkningar samt stimulerad användning av trä samt skogsforskningsamarbete.
- Att stärka samarbetet för ökad livsmedelssäkerhet i den nordisk-baltiska regionen med fokus på att implementera internationellt fastställda målsättningar och genom att göra den nordisk-baltiska regionen till en spjutspets för livsmedelssäkerhet genom gemensamma insatser i relation till internationella processer, härunder på områdena för spårbarhet, zoonoser, dioxiner och effektiv livsmedelskontroll. Likaledes att fortsätta samarbetet rörande hälsa och näring.

6 Organisation och styrmedel

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008 och kompletterar den överordnade Strategin för ett hållbart Norden. I detta kapitel beskrivs den nuvarande strukturen. Ministerrådet kommer att se över organisationsstrukturen i det nya ministerrådet och ta hänsyn till erfarenheterna hittills och rekommendationerna från utvärderingarna av handlingsprogrammen för perioden 2001–2004. Ett beslut i frågan förväntas under innevarande programperiod.

6.1 Ministerrådet

Nordiska ministerrådet för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel har det överordnade ansvaret för det nordiska samarbetet från jord/fjord till bord. Politisk relevans och beslut i ministerrådets arbete är centralt. Ministermötena byggs upp runt politiskt relevanta teman med stark koppling till de årliga ordförandeprogrammen.

6.2 Koordinationsgruppen

I syfte att säkra en effektiv koordination mellan de tre ämbetsmannakommittéerna; för fiskefrågor (NÄF), för jord- och skogsbruksfrågor (NÄJS) samt för livsmedelsfrågor (ÄK-Livs) och trygga ett integrerat helhetsperspektiv i frågor av sektorövergripande karaktär har en koordinationsgrupp upprättats. Koordinationsgruppen tillsätts på hög nivå och varje land och de självstyrande områdena utnämner en representant till gruppen. Gruppen möts

minst en gång per år och fattar då beslut om ministerrådets dagordning, slutgiltigt MR-budgetförslag till NMRS för kommande år, gemensamma aktuella strategier och frågor samt upplägget av eventuellt höstmöte. Koordinationsgruppens verksamhet kommer att utvärderas år 2006.

6.3 Ämbetsmannakommittéerna

Ämbetsmannakommittéerna, NEF, NÄJS samt ÄK-Livs, verkställer ministrarnas och koordinationsgruppens beslut. Dessutom svarar de för uppföljningen av föreliggande handlingsprogram genom att analysera verksamhetsrapporter, verksamhetsplaner, revisionsrapporter samt att överväga förslag om aktuella politiska frågor som kommer från institutioner och permanenta samarbetsorgan inom sektorn. Frågor som kräver politisk diskussion bereds och överlämnas till ministerrådet. Ämbetsmannakommittéerna tillsätter arbetsgrupper efter behov.

6.4 Institutioner, samarbetsorgan och nätverk

Ämbetsmannakommittéerna har genom åren inrättat ett antal arbetsgrupper, samarbetsorgan, nätverksgrupper och en institution – Nordiska genbanken – att bistå i implementeringen av handlingsprogrammet och övriga nordiska styrdokument. Samarbetsorganen är rådgivande, forskningsorienterade, utredande, informationsutväxlande och projektinitierande till sin natur. De är viktiga länkar mellan nationellt och nordiskt arbete. Till samarbetsorganens roll hör också att göra forsknings- och utredningsresultaten tillgängliga så att de kan utgöra underlag för politikutveckling och förvaltning. Bl.a. kan nämnas det långvariga och fruktbara samarbetet inom skogsforskningen inom ramen för Samnordisk skogsforskning SNS som utgör ett fint exempel på nordiskt samarbete.

För det tvärsektoriella samarbetet eftersträvas i varje enskilt fall den lösning som uppnår effektivast möjliga styrning. Under årens lopp har ett antal tvärsektoriella samarbetsorgan, -grupper och projekt etablerats med miljö-, energi-, konsument- och forskningssektorn; bl.a. Nordiska genresursrådet (NGR), styrgruppen för miljö- och fiskesamarbetet (MiFi) och styrgruppen för miljöstrategin för jord- och skogsbruk (MJS).

7 Uppföljning, evaluering och finansiering

Handlingsprogrammet gäller för perioden 2005–2008. Handlingsprogrammet förankras i förhållande till Nordiska rådet genom att föreläggas Nordiska rådet för yttrande före det slutliga fastställandet. Nordiska rådet har i samband med den årliga budgetprocessen möjlighet att påverka de konkreta planerna för kommande år.

Ministerrådet och ämbetsmannakommittéerna för fiske, jord- och skogsbruk samt livsmedel arbetar för att nödvändiga resurser prioriteras till de olika satsningsområdena i detta handlingsprogram. Ministrarna kommer dessutom att under programperioden besluta om dagsaktuella politiska teman utöver dem som nämns i handlingsprogrammet för behandling och uppföljning i Nordiska ministerrådet.

Föreliggande handlingsprogram omfattar många insatsområden av nordiskt och nationellt intresse. Ambitionerna är höga inom en relativt begränsad nordisk budget. Ministrarna utgår därför ifrån att en större andel än tidigare av aktiviteterna bör finansieras med nationella medel och därmed ingå som en naturlig del av de nationella prioriteringarna.

Mot slutet av programperioden genomförs en utvärdering av de resultat som uppnåtts inom handlingsprogrammet.

Bilaga 1

Styrgruppens sammansättning

ORDFÖRANDE	Elín Guðmundsdóttir Forstöðumaður matvælasviðs/Livsmedelsenheten, Umhverfisstofnun/Miljö- och livsmedelsverket, Island
DANMARK	Marie Louise Flach de Neergaard Ministeriet for Fødevarer, landbrug og fiskeri Knud Østergaard Fødevaredirektoratet
FINLAND	Anders Portin Jord- och skogsbruksministeriet
ISLAND	Kristinn Hugason Sjávarútvegsráðuneytið/Fiskeriministeriet
NORGE	Gudbrand Bakken Landbruksdepartementet Tone Holthe Svensen Fiskeridepartementet
NORDISKA MINISTER- RÅDETS SEKRETARIAT	Ásmundur Guðjonsson Bente Stærk Lise Lykke Steffensen
SEKRETERARE	Kerstin Stendahl-Rechardt Miljöministeriet Finland

Bilaga 2

Akronymer och förkortningar

ABS	Access and Benefit-Sharing Tillträde och fördelning av nytta
Baltic 21	Agenda 21 för Östersjön
BAFICO	Baltic Fisheries Cooperation
CBD	Convention on Biological Diversity 1992 Konventionen om biologisk mångfald 1992
Bonn Guidelines	Bonn Guidelines on access to genetic resources and benefit-sharing under the Convention on Biological Diversity Bonnriktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta i enlighet med konventionen om biologisk mångfald
Cartagena	Cartagenaprotokollet om biosäkerhet Cartagena Protocol on Biosafety
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research Den rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning
Codex Alimentarius	Gemensamt FAO/WHO regelverk för livsmedel
COP	Conference of the Parties Partskonferens
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources
EAAP	European Association on Animal Production
ECP/GR	European Cooperative Programme for Genetic Resources Networks
EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism Europeiska gemenskapens clearingmekanism för biologisk mångfald
EC	European Community

EG	Europeiska gemenskapen
EEA	European Economic Area
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EU	European Union Europeiska unionen
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FJSL	Fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel
FoU	Forskning och utveckling
ICES	International Council for the Exploration of the Sea Internationella havsforskningsrådet
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute
IPPC	International Plant Protection Convention Internationella växtskyddskonventionen
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003 Internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk 2003
MAT	Mutually Agreed Terms Ömsesidigt överenskomna villkor
MTA	Material Transfer Agreement Avtal om överföring av genetiskt material
MIFI	Styrgruppen för nordiska miljö- och fiskeristrategin
MR	Ministerråd
MR-FJSL	Nordiska ministerrådet / fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelsministrarna
NGB	Nordiska genbanken
NGH	Nordiska genbanken för husdjur
NGR	Nordiska genresursrådet
NGO	Non-governmental Organisation Icke-statlig organisation
NJF	Nordiska jordbruksforskarens förening

NKJ	Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning
NKJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor
NMR	Nordiska ministerrådet
NCM	Nordic Council of Ministers
NOR	Nordiskt organ för renforskning
NORFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NSFP	Nordiskt skogsbruks frö- och planråd
NÄF	Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskeripolitik
NÄJS	Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor
OIE	World Organisation for Animal Health Internationella organisationen för husdjursjukdomar
PIC	Prior Informed Consent I förväg lämnat informerat medgivande – Förhandsgodkännande
R&D	Research and Development Forskning och utveckling
SNS	Samnordisk skogsforskning
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures Avtalet om sanitära och fytosanitära åtgärder
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur
UNFF	United Nations Forum on Forests FN:s skogsforum
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants Internationella unionen för skydd av växtförädlingsprodukter

WIPO	World Intellectual Property Organisation Världsorganisationen för immateriell äganderätt
WHO	World Health Organisation Världshälsoorganisationen
WSSD	World Summit on Sustainable Development Världstoppmötet om hållbar utveckling
WTO	World Trade Organization Världshandelsorganisationen
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor

TOIMINTAOHJELMA

Pohjoismainen maa-
ja metsätalous-, kalastus- ja
elintarvikeyhteistyö

Pohjoismaista lisäarvoa ja elämänlaatua

2005–2008

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	41
1 Johdanto	43
2 Visio	46
3 Puitteet	47
3.1 Pohjoismaat	47
3.2 Eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö	48
3.3 Yhteistyö Baltian maiden kanssa	49
3.4 Yhteistyö Luoteis-Venäjän kanssa	50
3.5 Yhteistyö Pohjois-Atlantin maiden kanssa	50
4 Kehityssuuntia ja haasteita	52
5 Yleistavoitteet ja toiminnan painopistealueet	54
5.1 Elinkeinojen kehitys	54
5.2 Ruoka ja terveys	55
5.3 Biologinen monimuotoisuus ja geenivarat	57
5.4 Julkishyödykkeet	58
5.5 Horisontaaliset painopistealueet	59
5.5.1 Tutkimus, kehitys ja koulutus	59
5.5.2 Tiedotuksen ja osaamisen rakenne	60
5.5.3 Kansainvälinen ja alueellinen yhteistyö	61
6 Organisaatio ja ohjauskeinot	64
6.1 Ministerit	64
6.2 Koordinointiryhmä	64
6.3 Virkamieskomiteat	65
6.4 Laitokset, yhteistyöelimet ja verkostot	65
7 Seuranta, arviointi ja rahoitus	67
LIITE	
Johtoryhmän kokoonpano	68
Akronyymit ja lyhenteet	69

Tiivistelmä

Pohjoismaiden ministerineuvosto (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) esittää ensimmäistä kertaa toimintasuunnitelman, joka kattaa kaikki vuonna 2001 perustettuun laajempaan politiikka-alueeseen kuuluvat sektorit. Toimintaohjelma operationalisoi muun muassa niitä tarkistetun Pohjoismaisen kestävän kehityksen strategian tavoitteita, jotka ministerineuvosto on halunnut asettaa etusijalle. Toimintaohjelma vuosiksi 2005–2008 heijastaa ministerineuvoston uutta ajattelutapaa, jolla varmistetaan poliittisesti kokonaisvaltainen näkökulma luonnonvarojen hyödyntämiseen ja koko elintarviketaruun. Kuluttajien oikeus turvallisiin elintarvikkeisiin ja luotettavaan, hyvään tiedonsaantiin ovat myös keskeisiä teemoja.

Toimintaohjelma perustuu kokonaisvaltaiseen pelloilta pöytään ja vedestä vadille ajatteluun ja se sisältää myös metsätalouden ja elinkeinon monivaikutteiset roolit. Tavoitteet kattavat pohjoismaisen, eurooppalaisen ja kansainvälisen toiminnan sekä yhteistyön lähialueiden – Baltian maat ja Luoteis-Venäjä – ja Pohjois-Atlantin alueiden kanssa.

Maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealan yhteisen ministerineuvoston piirissä tehtävä yhteistyö kattaa tärkeitä, laajoja ja arvokkaita yhteisiä vastuualueita. Poliittikan eri alojen nopea kehittyminen tuo mukanaan monentyyppisiä ja mullistavia haasteita, ja yhteistyötä onkin sopeutettava siten, että sen avulla pystytään reagoimaan erilaisiin kehityssuuntiin ja -tarpeisiin sekä tavoitteisiin, jotka joskus ovat yhteneväisiä mutta ajoittain myös keskenään ristiriidassa.

Pohjoismaiden ministerineuvoston (maa- ja metsätalous- kalastus- ja elintarvikeministerit) yleistavoitteet ja tärkeimmät painopistealueet keskittyvät ohjelmakaudella 2005–2008:

- Elinkeinojen kehittämiseen
- Ruokaan ja terveyteen
- Biologiseen monimuotoisuuteen ja geenivaroihin
- Julkishyödykkeisiin
- Horisontaalisiin toimialueisiin kuten tutkimukseen, kehitykseen ja koulutukseen, entistä laajempaan tiedottamiseen ja vahvempaan osaamiseen sekä kansainväliseen työhön

Erityisenä haasteena on saada Pohjoismaiden kansalaiset kiinnostumaan rannikko- ja maaseutuyhdyskunnista sekä vakituksena asuinpaikkana että vapaa-ajan viettokohteena.

Ministerineuvosto ja maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealojen virkamieskomiteat pyrkivät siihen, että tämän toimintaohjelman eri toimenpidealueille osoitetaan tarvittavat resurssit. Ohjelmakauden kuluessa ministerit myös päättävät siitä, mitä ajankohtaisia poliittisia teemoja Pohjoismaiden ministerineuvosto tulee käsittelemään ja seuraamaan toimintaohjelmassa mainittujen aiheiden lisäksi.

Käsillä olevaan toimintaohjelmaan sisältyy monia painopistealueita, joilla on sekä pohjoismaista että kansallista merkitystä. Tavoitteet on asetettu korkealle, vaikka pohjoismainen budjetti onkin rajallinen. Ministereiden lähtökohtana onkin, että aikaisempaa suurempi osa toiminnasta rahoitettaisiin kansallisesti, jolloin toiminta sulautuisi luontevasti kansallisiin painotuksiin. Ohjelmakauden loppupuolella toteutetaan toimintaohjelman puitteissa saavutettujen tulosten arviointi.

1 Johdanto

Pohjoismaiden ministerineuvosto (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) esittää ensimmäistä kertaa toimintasuunnitelman, joka kattaa kaikki vuonna 2001 perustettuun laajempaan politiikka-alueeseen kuuluvat sektorit. Toimintaohjelma operationalisoi muun muassa niitä tarkistetun Pohjoismaisen kestävän kehityksen strategian tavoitteita, jotka ministerineuvosto on halunnut asettaa etusijalle.

Toimintaohjelma vuosiksi 2005–2008 heijastaa ministerineuvoston uutta ajattelutapaa, jolla varmistetaan poliittisesti kokonaisvaltainen näkökulma luonnonvarojen hyödyntämiseen ja koko elintarviketaruun. Kuluttajien oikeus turvallisiin elintarvikkeisiin ja luotettavaan, hyvään tiedonsaantiin ovat myös keskeisiä teemoja.

Aikaisempien toimintasuunnitelmien tavoin tämäkin perustuu viiden Pohjoismaan ja kolmen pohjoismaisen itsehallintoalueen aitoon yhteiseen arvopohjaan. Yhteistyön peruskivenä on yhteinen historia, kieli ja kulttuuriperintö yhdistettynä kokonaisuutta rikastuttavaan monimuotoisuuteen. Yhteistyön vakaana tukena ja lähtökohtana on sen vahva yhteys kansaan. Tämä tarjoaa ainutlaatuisia mahdollisuuksia Pohjolle ja ilmenee konkreettisesti siten, että yksittäiset Pohjoismaiden kansalaiset ovat yhteistyön keskipisteenä. Näin pyritään suojelemaan ja vahvistamaan niitä arvoja, joita hyvän pohjoismaisen elämän takaaminen kaikille Pohjoismaiden kansalaisille edellyttää nyt ja tulevien sukupolvien aikana.

Toimintaohjelma on suunnattu myös viranomaisille, jotka tekevät päätöksiä ministerineuvoston vastuualueeseen kuuluvasta politiikasta sekä hallinnoivat ja toteuttavat sitä. Ministerineuvoston toiminnan tavoitteena on oltava hyvien edellytysten luominen lisäarvon tuottamiseksi ja jalostusarvon parantamiseksi kaikilla

alueilla siten, että huomioidaan ympäristö ja turvataan Pohjoismaiden kansalaisten oikeudet erilaisiin myönteisiin kokemuksiin sekä laadukkaisiin, terveellisiin ja turvallisiin elintarvikkeisiin.

Viranomaisyhteistyön lisäksi on yhä tärkeämpää vakiinnuttaa tiivis yhteistyö elinkeinoelämän kanssa, varsinkin kun otetaan huomioon nopeutunut taloudellinen integraatio Pohjolassa. Se ilmenee muun muassa yritysfuusioina ja muina yhtenäistämiseen tähtäävinä toimenpiteinä, joilla pyritään vahvistamaan pohjoismaisen elinkeinoelämän kasvua ja kilpailukykyä.

Ministerineuvoston ja elinkeinosektorin välinen yhteistyö on nykyaikaisen ja hyvin toimivan pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan edellytys.

Toimintaohjelman lähtökohtana on Pohjoismaiden samankaltaisuus, mutta samalla on myös tärkeää huomioida alkutuotannon erilaiset toimintaedellytykset eri maissa, mikä johtuu erilaisista ympäristö- ja ilmasto-olosuhteista sekä ekologisten vyöhykkeiden välisistä eroista.

Ohjelmakaudella 2005–2008 ministerineuvosto (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) pyrkii pohjoismaista toimintapohjaa ja pohjoismaista yhteistyötä hyödyntäen sekä yhteistyössä elinkeinonharjoittajien, viranomaisten, kuluttajien ja etujärjestöjen kanssa luomaan Pohjolan,

- jolle on ominaista viranomaisten, elinkeinonharjoittajien, kuluttajien ja etujärjestöjen toiminnan keskinäinen avoimuus. Tällä halutaan luoda mahdollisuuksia vuoropuheluun, mielihetvien vaihtoon ja todelliseen vaikuttamiseen
- jossa yhteistyön perustana on elävä poliittinen dialogi ja käytännön toiminta sekä hyvän valtionhallinnon edellytyksiä parantavat toimenpiteet ja jossa pohjoismaiset elimet toimivat neuvonantajina kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla politiikkaa koskevissa kysymyksissä
- jossa toiminnan perustana on Pohjoismaiden selvästi tärkeimpänä voimavarana nähtävä tietopääoma, ja jossa tutkimus, kehitys ja koulutus ovat tulevaisuuteen sijoittamista sekä omalta osaltaan luovat työlle uskottavaa ja luotettavaa pohjaa

- joka tarjoaa uskottavaa ja helposti saatavilla olevaa tietoa kuluttajille, tuottajille ja muille eturyhmille
- jolle on ominaista sektorienvälinen yhteistyö sekä organisaation sisällä että kansallisella tasolla.

Pohjoismaiden ministerineuvosto sisällyttää ohjelmakauden työhön kommentit, jotka Pohjoismaiden neuvoston ympäristö- ja luonnonvaravaliokunta on esittänyt mietinnössään B/224/miljö 2005 Pohjoismaisen maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeyhteistyön toimintaohjelmasta vuosiksi 2005–2008 – ”Pohjoismaista lisäarvoa ja elämänlaatua”.

Pohjoismaiden neuvosto on suosittanut Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että se edistäisi yhteistyötä luonnonmukaisen maatalouden alalla, luonnonmukaisten elintarvikkeiden ja tavaroiden tuotannossa, monivaikutteisen metsätalouden alalla, jossa erityisen tärkeää on myrskyjen ja muiden ilmastonmuutosten vaikutusten torjuminen, ja että se lisäksi tehostaisi yhteistyötä Luoteis-Venäjän kanssa.

Pohjoismaiden ministerineuvosto haluaa huomioida myös tasa-arvonäkökulman päätösten toteuttamisessa ja aikoo laatia yhteisen tasa-arvosuunnitelman ohjelmakauden alussa¹.

1. Maa- ja metsätaloussektori esitteli ensimmäisen tasa-arvosuunnitelmansa vuonna 2000 (Ligestillingshandlingsplan for jord- og skovbrukssektoren i Nordisk Ministerråd,

ANP 2002:764). Myös kalastus- ja elintarvike-sektorit ovat hyväksyneet tasa-arvosuuntaviivat.

2 Visio

Lisäarvoa ja elämänlaatua Pohjoismaiden kansalaiselle luonnonvarojen monipuolisen ja kestäväen käytön sekä vahvan elintarvikeketjun avulla.

3 Puitteet

Toimintaohjelma perustuu kokonaisvaltaiseen pellolta pöytään ja vedestä vadille ajatteluun ja se sisältää myös metsätalouden ja elinkeinojen monivaikutteiset roolit. Tavoitteet kattavat pohjoismaisen, eurooppalaisen ja kansainvälisen toiminnan sekä yhteistyön lähialueiden – Baltian maat ja Luoteis-Venäjä – ja Pohjois-Atlantin alueiden kanssa.

3.1 Pohjoismaat

Toimintaohjelma toteuttaa käytännössä niitä tavoitteita, jotka ministerineuvosto on asettanut etusijalle uudessa Pohjoismaisen kestävän kehityksen strategiassa.

Lähtökohtana on kestävä kehitys, jossa pidetään huolta nykyisistä tarpeista vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia huolehtia omista tarpeistaan² ja jolla katetaan kolme toisistaan riippuvaista ulottuvuutta eli talous, sosiaalinen näkökulma ja ympäristö.

Kestävän kehityksen onnistunut soveltaminen helpottaa näiden kolmen ulottuvuuden integrointia.

Pohjoismainen yhteistyö perustuu pohjoismaisen hyödyn periaatteeseen. Tämä tarkoittaa, että ohjelmakauden aikana käynnistettävän toiminnan on:

- sisällettävä toimenpiteitä, joissa yhteispohjoismaisen toteutus tuottaa huomattavaa synergiaetua kansalliseen toteutukseen nähden

- ilmennettävä ja kehitettävä pohjoismaista yhteenkuuluvuutta
- lisättävä pohjoismaista osaamista ja kilpailukykyä.

3.2 Eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö

Ministerineuvoston (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvike-ministerit) yleisiin tavoitteisiin kuuluu edistyksellinen, aloitteellinen ja konsensusta hakeva rooli kansainvälisissä prosesseissa ja neuvotteluissa. Ministerineuvostolla on toimintaa lukuisissa kansainvälisissä yhteyksissä, ja eurooppalaiset sekä kansainväliset kysymykset ovat tärkeysjärjestyksen kärkipäässä.

Kasvava kansainvälistyminen lisää alueellisen yhteistyön tärkeyttä maiden välillä, joilla on yhteisiä etuja ja arvoja, olipa tavoitteena sitten kansainvälinen vaikuttaminen tai kansallinen edunvalvonta. Pohjoismaisen yhteistyön haasteena globalisoituvassa maailmassa ja laajentuvassa Euroopassa on Pohjoismaiden sisäisen dialogin kehittäminen kansainvälisissä ja erityisesti eurooppalaisissa kysymyksissä³. EU:hun kuuluvien Pohjoismaiden kohdalla tämä ilmenee lainsäädännön harmonisointina ja yhteisenä politiikkana. ETA-sopimus puolestaan liittää myös Norjan ja Islannin EU-yhteistyöhön.

Kansainvälisen kilpailun kiristyessä on erittäin tärkeitä, että Pohjoismaiden yhteiset arvot ja edut tulevat esille kansainvälisissä prosesseissa ja neuvotteluissa. Kaikki ovat yksimielisiä siitä, että Pohjoismaiden on pyrittävä yhteistyön avulla lisäämään vaikutusvaltaansa kansainvälisissä järjestöissä ja että pohjoismaisten yhteistyöfoorumien on kaikilla tasoilla otettava huomioon yhteistyön luomat mahdollisuudet. Kansainvälisen näkyvyyden parantamiseksi on tärkeitä ottaa kantaa aiheista, joissa Pohjoismaat voivat yhdessä lisätä vaikutusmahdollisuuksiaan tuottamalla taustaineistoa kansainvälisiin neuvotteluihin.

3. Kansainvälinen Pohjola – pohjoismainen yhteistyö eurooppalaisessa kehyksessä, ANP 2003:750

3.3 Yhteistyö Baltian maiden kanssa

Baltian maiden EU-jäsenyys siirtää näiden maiden kanssa tehtävän pohjoismaisen yhteistyön uuteen vaiheeseen, jolle on luonteenomaista tasavertainen poliittinen ja virkamiestason yhteistyö. Haasteena on ennen kaikkea poliittisen yhteistyön rakentaminen siten, että Pohjoismaiden ja Baltian maiden edut turvataan maiden tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaisesti. Uudistuvan yhteistyön myötä myös verkostoituminen ja konkreettinen kumppanuus käyvät yhä tärkeämmiksi. Baltian maiden kanssa tehtävän yhteistyön luonne muuttuu vähitellen ja muutoksen odotetaan tulevan täysimääräisenä voimaan ohjelmakaudella 2005–2008.

Pohjoismaiden ja Baltian maa- ja metsätalous- kalastus- ja elintarvikeministerit ovat päättäneet vahvistaa alueiden välistä yhteistyötä⁴. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eri tasoilla toimivat pohjoismaiset yhteistyöelimet kutsuvat Baltian maiden edustajia kokouksiinsa keskustelemaan poliittisista ja käytännön kysymyksistä. Näin Baltian maat saadaan integroitua paremmin pohjoismaiseen yhteistyöhön. Ministerit kehottivat erityisesti virkamieskomiteoita olemaan yhteydessä Baltian maiden edustajiin ja nimeämään etusijaistettavia yhteistyöalueita, esittämään yhteisiä projekteja sekä keskustelemaan yleisesti siitä, kuinka Baltian maat voidaan paremmin kytkeä Pohjoismaiden ministerineuvoston työhön. Seuraava Pohjoismaiden ja Baltian ministereiden välinen kokous pidetään vuonna 2006. Yhteistyön erityistavoitteita käsitellään kohdassa 5.5.3.

4. Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries.

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region.

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region.

3.4 Yhteistyö Luoteis-Venäjän kanssa

Luoteis-Venäjän kanssa tehtävä pohjoismainen yhteistyö muuttuu ohjelmakauden kuluessa perinteistä lähialueyhteistyötä muistuttavaksi, ja joissakin tapauksissa se edistää olennaisesti EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaan sisältyvien tavoitteiden ja toimintasuunnitelmien toteuttamista. Yhteistyössä painotetaan aiempaa enemmän muun muassa asiantuntijavaihtoa ja koulutusta, ympäristöyhteistyötä sekä kestävästä kehityksestä. Ministerineuvoston toiminnan erityistavoitteita esitellään kohdassa 5.5.3.

3.5 Yhteistyö Pohjois-Atlantin maiden kanssa

Raportissa ”Länsi-Pohjola pohjoismaisessa yhteistyössä”⁵ tuodaan korostetusti esille, että pohjoismaisessa yhteistyössä on katsottava lännen suuntaan ja solmittava yhteistyösuhteita Pohjoismaiden ja Pohjois-Atlantin maiden välille. Länsi-Pohjolan ydin käsittää Islannin, Färsaaret ja Grönlannin, mutta todelliset yhteistyösuhteet ulottuvat vielä pitemmälle ja kattavat esimerkiksi Norjan rannikkoalueet. Yhteistyökumppaneihin kuuluvat muun muassa Skotlanti, Orkneysaaret ja Shetlanti, Atlantinpuoleinen Kanada ja Kanadan inuiittiterritoriot.

Alueiden erityisolueille on tyypillistä pienet väestömäärät, suuret etäisyydet, kylmä ilmasto ja voimakas riippuvuus merestä ja sen luonnonvaroista. Atlantti erottaa näitä yhdyskuntia fyysisesti toisistaan, mutta samalla se on niitä yhdistävä elementti. Länsi-Pohjolan yhdyskunnille ja niiden naapureille on tyypillistä, että meren elollisten luonnonvarojen hyödyntäminen on ehdoton edellytys yhteisön olemassaololle. Erityisen tärkeää on kalastusyhteistyö, mutta myös maatalous- ja elintarvikekysymykset tarjoavat mielenkiintoisia yhteistyömahdollisuuksia.

5. Selonteko ”Vest-Norden i det nordiske samarbejde – redegørelse”, ANP 2003:732. Myös englanniksi.

Useita yhteistyöaloitteita on käynnistetty sekä Pohjoismaiden ministerineuvoston virallisen yhteistyön puitteissa että muissa yhteyksissä. Alueiden valtavat etäisyydet ja yhteydenpitovaikeudet edellyttävät yhteistyön tehostamista jatkossakin. Pohjois-Atlantin alueiden tulevaisuus riippuu siitä, että meren elollisten luonnonvarojen hyödyntämistä koskevien kestävien strategioiden alalle saadaan vakiinnutettua hyvää yhteistyötä. Ympäristö- ja kalastusaloille tarvitaan pohjoismainen foorumi katalysaattoriksi käynnissä olevalle prosessille, joka käsittelee Pohjois-Atlantin elollisten luonnonvarojen kestävästä kehitystä.

4 Kehityssuuntia ja haasteita

Maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealan yhteisen ministerineuvoston piirissä tehtävä yhteistyö kattaa tärkeitä, laajoja ja arvokkaita yhteisiä vastuualueita. Poliitiikan eri alojen nopea kehittyminen tuo mukanaan monentyyppisiä ja mullistavia haasteita, ja yhteistyötä onkin sopeutettava siten, että sen avulla pystytään reagoimaan erilaisiin kehityssuuntiin ja -tarpeisiin sekä tavoitteisiin, jotka joskus ovat yhteneväisiä mutta ajoittain myös keskenään ristiriidassa.

Pohjoismaat ovat merkittäviä elintarvikkeiden ja puutuotteiden tuottajia ja niillä on hyvät edellytykset ympäristö- ja terveysnäkökohdat huomioivaan tuotantoon, joka on myös sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä. Elintarvikkeiden ja puuraaka-aineen tuotanto-, käsittely- ja jalostusmenetelmät herättävät yhä suurempaa kiinnostusta, ja kansalaiset odottavat, etteivät ne aiheuta terveys- tai ympäristöhaittoja. Kuluttajat ovat yleensä hyvin tietoisia siitä, että elintarvikkeisiin, ravinnon koostumukseen ja tuotteisiin kohdistuvilla valinnoilla voi vaikuttaa omaan terveydentilaansa, ehkäistä sairauksia ja suojella omaa elinympäristöään. Siten kuluttajilla ja heidän järjestöillään on huomattavasti valtaa näitä asioita koskevan politiikan laadinnassa.

Alkutuotannon kehittymistä luonnehtivat voimakkaat teknologia- ja kustannusvetoiset rakennemuutokset ja rationalisoinnit. Yhä pienempi osa väestöstä hoitaa yhä suurempia toimintayksiköjä erittäin kilpailualltiissa ympäristössä. Maaseutu ja rannikkoalueet ovat eriytyneet huomattavasti ja yhteys alueellisiin elinkeinoihin on heikentynyt monella alueella. Poliitiikkaa laadittaessa onkin omaksuttava laajempi näkökulma, johon sisällytetään myös muiden yhteiskunnan alueiden kuten infrastruktuurin, koulutuksen ja palvelujen kehittäminen sekä muut toimenpiteet ja ohjaus-

keinot. Useimpien Pohjoismaiden voidaan katsoa olevan lähtökohdiltaan samanlaisia, vaikka menetelmät ja ohjelmat kenties eroavatkin toisistaan.

Toinen ajankohtainen kysymys on perinteisen alkutuotannon laajempi tehtävä, joka liittyy siihen, että maa- ja metsätalous sekä kalastus tuottavat elintarvikkeiden ja puuraaka-aineen lisäksi myös julkishyödykkeitä vaikuttamalla esimerkiksi ympäröivään maisemaan, rannikkoon ja maaseutuun. Kulttuurimaisemaksi Pohjoismaissa ymmärretyn maiseman olemassaolon edellytykset muuttuvat samaa tahtia kuin muutkin asiat yhteiskunnassa. Tärkeä kysymys on muun muassa se, kuinka pystytään säilyttämään avoimen ja hyvin hoidetun viljelymaiseman tyypilliset piirteet.

Yhteiskunnassa on syntynyt uusia odotuksia ja arvoja, jotka kytkeytyvät maaseudun ja luonnon merkitykseen asumisympäristönä sekä virkistys- ja luonnonelämyskohteena. Tutkimusten mukaan maaseudulla tai lähellä maaseutua sijaitseva asuinympäristö voi olla tietyille väestöryhmille ratkaiseva, muuttoon houkutteleva tekijä. Kaunis maisema ja hyvin hoidettu luonto- ja kulttuuriympäristö edistävät myös matkailua, jonka merkitys alueiden taloudelle on palveluiden tuottamisen ansiosta kasvamassa eri puolilla Pohjoismaita. Myös metsällä on tärkeä rooli ulkoilu- ja virkistyskohteena, erityisesti nykyaikaisille suurkaupunkien asukkaille.

Alkutuotannolla on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia ympäristöön. Samalla kun maatalous, metsät ja meret ylläpitävät biologista monimuotoisuutta ja huolehtivat muun muassa pohjaveden ja ilmaston suojelusta, toiminta näillä aloilla uhkaa ekosysteemin tasapainoa. Puhdas ympäristö on yksi perusedellytys alkutuotannon toiminnan ja tuottavuuden ylläpitämiselle.

Yhä suurempi osa toimintoja säätelevistä ja ohjailevista päätöksistä tehdään alueellisilla ja kansainvälisillä areenoilla. Taloudellisella ja poliittisella globalisaatiolla on huomattava vaikutus alkutuotannon hallintaan, ja on tärkeätä, että Pohjoismaat pyrkivät aktiivisesti turvaamaan yhteisten pohjoismaisten arvojen iskuvoimaisuuden myös kansainvälisissä yhteyksissä.

5 Yleistavoitteet ja toiminnan painopistealueet

Pohjoismaiden ministerineuvoston (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) yleistavoitteet ja tärkeimmät painopistealueet keskittyvät ohjelmakaudella 2005–2008 elinkeinojen kehittämiseen, ruokaan, terveyteen, biologiseen monimuotoisuuteen ja geenivaroihin, julkishyödykkeisiin sekä horisontaalisiin toimialueisiin kuten tutkimukseen, kehitykseen ja koulutukseen, entistä laajempaan tiedottamiseen ja vahvempaan osaamiseen sekä kansainväliseen työhön.

Erityisenä haasteena on saada Pohjoismaiden kansalaiset kiinnostumaan rannikko- ja maaseutuyhdyskunnista sekä vakituksena asuinpaikkana että vapaa-ajan viettokohteena.

5.1 Elinkeinojen kehitys

Yleistavoitteena on parantaa luonnonvaroja kestäväällä tavalla hyödyntävien elinkeinojen kilpailukykyä.

TAVOITTEET

- parantaa maa-, metsä- ja kalatalouselinkeinojen sekä elintarviketuotannon kilpailukykyä, innovaatiota ja lisäarvon tuottamista hyödyntämällä mahdollisimman tehokkaasti luonnonvaroja ja tuotannontekijöitä
- lisätä markkinoiden tarpeita vastaavien alkutuotannon tuotteiden ja palvelujen tarjontaa ja saatavuutta, ja nostaa siten jalostusarvoa ja tulotasoa

- nostaa aineetonta jalostusarvoa kehittämällä koko elintarvikeketjun jäljitettävyyttä ja tehostamalla markkinointia
- edistää ja kehittää ympäristöä säästäviä, ekosysteemiin pohjautuvia tuotanto- ja toimintatapoja sekä teknisiä ratkaisuja, joissa maa- ja metsä- sekä kalatalouden ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet on integroitu siten, että vältetään luonnonvarojen liikahyödyntäminen ja köyhtyminen
- kehittää elinkeinoja kokonaisvaltaisesti (pellolta pöytään – vedestä vadille) painottaen kuluttajien tarvetta monipuoliseen valikoimaan tuotteita ja palveluita, jotka ovat laadukkaita ja omaleimaisia ja jotka on tuotettu eettisesti hyväksyttävällä tavalla
- levittää ja vaihtaa kokemuksia yksityisen ja julkisen metsätalouden erilaisista suunnittelu- ja maankäyttötavoista sekä metsien monivaikutteisen roolin edistämisestä tällä tavoin.

5.2 Ruoka ja terveys

Yleistavoitteena on monipuolinen ja laadukas valikoima terveellisiä ja turvallisia elintarvikkeita, joista kansalaiset voivat valita itselleen terveyttä edistävän ruokavalion.

TAVOITTEET

- lisätä tietämystä elintarvikkeiden, ravintotottumusten ja terveyden välisistä yhteyksistä, laatia kansallisia ja pohjoismaisia toimintasuunnitelmia terveyttä ja hyvinvointia edistävästä ruoasta sekä valmistella strategioita liikalihavuuteen ja ylipainoon liittyvien ongelmien vähentämiseksi
- pienentää alkutuotannon negatiivisia ympäristö- ja terveysvaikutuksia jo syntypaikalla sekä vähentää siemenissä ja rehussa, elintarvikeketjussa sekä tuotteissa olevien vieraiden aineiden määrää parantamalla yleisesti raaka-aineiden, elintarvikkeiden ja pakkausten jäljitettävyyttä

- jatkaa ja kehittää kemiallisten ja mikrobiologisten elintarvike-riskien arvioimista ja hallintaa
- kehittää eläinterveysalan pohjoismaista yhteistyötä elintarvikkeiden zoonoositason vähentämiseksi sekä kehittää valmiussuunnitelmia tarttuvien eläintautien ja zoonoosien varalta
- lisätä eläinten hyvinvointia koskevia toimia keskittyen erityisesti tärkeimpiä eläinlajeja koskeviin yhteispohjoismaisiin painopistealueisiin
- priorisoida ja kehittää yhteistyötä kuluttajien, kaupan ja tuottajien kanssa käytävän vuoropuhelun sekä muiden sektoreiden kanssa tehtävän yhteistyön pohjalta ja pyrkiä näin täyttämään merkintöjä ja kuluttajatietoja koskevat vaatimukset, mukaan lukien elintarviketuotannon eettiset tuotanto-olosuhteet
- kehittää elintarviketurvallisuuksi, yhdenvertaisuutta, tehokkuutta ja avoimuutta edistävä yhteispohjoismainen valvontafilosofia, jossa pääpaino on eri alojen, kuluttajien ja valvontaviranomaisten välisellä yhteistyöllä
- parantaa valvontaa ja tiedonkeruuta kemiallisten ja mikrobiologisten riskien arvioimiseksi sekä kehittää riskinarviointimalleja. Pohjoismaiden tulee vauhdittaa työtä pitäen lähtökohtana yhteistä vaatimusta korkeasta kuluttajansuojatasosta
- pyrkiä vähentämään ravintoaineallergioista johtuvia yliherkkyyssreaktioita elintarvikemerkintöjen avulla sekä antamalla kuluttajille ja teollisuudelle tietoa elintarvikkeiden raaka-aineista ja niiden sisältämistä aineista
- valmistella elintarvikkeiden (mukaan lukien kala) riski- ja hyötymalleja koskevaa kokonaisnäkemystä, jota voidaan käyttää monimutkaisten kysymysten selvittelyssä silloin, kun saman elintarvikkeen käyttöön liittyy sekä terveysvaikutus että -riski

5.3 Biologinen monimuotoisuus ja geenivarat

Yleistavoitteena on luonnonvarojen ja geenivarojen kauaskantoisesti kestävä säilyttäminen ja hyödyntäminen.

TAVOITTEET

- tehostaa vuonna 2003 annetun geenivarojen saatavuutta ja käyttöoikeuksia koskevan ministerijulistuksen seurantaa⁶ sekä varmistaa alan tärkeimpien kansainvälisten sopimusten tehokas toteuttaminen ja aktiivinen osallistuminen niiden kehittämiseen
- jatkaa ja kehittää yhteistyötä pohjoismaisten kasvi- ja kotieläingenenivarojen säilyttämiseksi ja dokumentoimiseksi maa-, metsä- ja kalatalousalalla sekä elintarviketuotannossa geneettisen monimuotoisuuden tulevaa käyttöä ajatellen
- lisää geenivarojen käyttöä, ja kehittää tietämystä biologisen monimuotoisuuden käytön ja säilyttämisen sekä elintarvikehuollon välisestä yhteydestä
- vahvistaa yhteistyötä muuntogeenisten organismien viljelyyn ja käyttöön liittyvissä kysymyksissä
- pyrkii varmistamaan, että muuntogeenisten organismien kuten kalan käyttö ei vahingoita biologista monimuotoisuutta ja että Cartagenan pöytäkirjan periaatteita toteutetaan Pohjoismaissa
- arvioida tarvetta geneettisen monimuotoisuuden indikaattoreiden kehittämiseen maa- ja metsätalousalalle ja muille tärkeille aloille, kuten luonnonvaraisia geenivaroja varten
- tiivistää pohjoismaisten ja kansallisten geenivaraohjelmien välistä yhteistyötä ja yhteydenpitoa

6. Ministerijulistus geenivarojen saatavuudesta ja käyttöoikeuksista, ANP 2004:745.

Report on Access and Rights to genetic resources, Nord 2003:16

5.4 Julkishyödykkeet⁷

Yleistavoitteena on säilyttää ja kehittää kansalaisten elämänlaatua parantavia julkishyödykkeitä.

TAVOITTEET

- kehittää pohjoismaisin toimin alkutuotannon elinkeinojen monivaikutteisia rooleja, mukaan lukien maaseudun kehittäminen maatalouden tulevaisuuden rooleja selvittelevän pohjoismaisen projektin seurantana⁸
- helpottaa rannikkoalueiden ja maaseudun toimintaedellytyksiä työllisyyden säilyttämiseksi ja ihmisten elämisen ja asumisen turvaamiseksi koko Pohjolassa. Näin tuetaan elinkeinoelämän osallistumista alue- ja sosioekonomisten poliittisten tavoitteiden saavuttamiseen
- edistää Euroopan maisemayleissopimuksen täytäntöönpanoa ympäristösektorin kanssa sekä kehittää ja seurata pohjoismaista kulttuurimaisemastrategiaa. Näin pyritään säilyttämään pohjoismaisen maiseman monimuotoisuus ja erikoispiirteet, jotka ovat välttämättömiä rannikko- ja maaseutuyhdyskuntien houkuttelevuudelle, virkistyskäytölle ja vapaa-ajantoiminnoille sekä kulttuuriperinnön säilymiselle
- tarjota hyvät edellytykset sekä ammattikalastukselle, vesiviljelylle että virkistyskalastukselle, jotta rannikkoalueiden asutus säilyisi ja sitä voitaisiin kehittää elävän rannikkokulttuurin luomiseksi
- lisätä tietoa metsän virkistyskäyttömahdollisuuksista muun muassa yhteistyössä liikunta-, metsänomistaja- ja ympäristönsuojelujärjestöjen kanssa.

7. Julkishyödykkeet määritellään tässä yhteydessä aineettomiksi arvoiksi, jotka edistävät muun muassa virkistyskäyttöä sekä maaseudun ja muiden alueellisten väestöryhmien identitee-

tin, kulttuurin, ansiomahdollisuuksien ja elinolojen kehittämistä.

8. Raportti "Lantbrukets framtida roller", TemaNord 2004:516.

5.5 Horisontaaliset painopistealueet

5.5.1 Tutkimus, kehitys ja koulutus

Yleistavoitteena on vahvistaa ja kehittää tutkimus- ja koulutusalan yhteistyötä, parantaa ministerineuvostossa jo käynnistetyin tutkimus- ja koulutustyön laatua tutkimuksen, kehityksen ja koulutuksen osalta sekä edistää uusien tutkimus- ja koulutusalojen kehittämistä.

TUTKIMUS- JA KEHITYSALAN YHTEISTYÖN

YLEISET TAVOITTEET

- vahvistaa pohjoismaisia tutkimusympäristöjä ja niiden välistä yhteistyötä
- vahvistaa tutkimus- ja kehitysympäristöjä aloilla, joilla Pohjoismailla on ennestään tietoa ja osaamista ja pyrkiä näin parantamaan elinkeinoelämän kilpailukykyä ja vastaamaan viranomaisten tutkimustarpeeseen
- luoda työnjako ja rakenne, jossa maat täydentävät toistensa tietoja, osaamista ja infrastruktuureja päällekkäisen ja resursseja nielevän toiminnan välttämiseksi
- vahvistaa Pohjoismaiden asemaa yhtenäisenä alueena kilpailtaessa EU:n ja kansainvälisten tahojen tutkimusvaroista sekä parantaa kansallisen ja alueellisen tutkimuksen koordinointia ja integrointia Euroopassa
- vahvistaa Pohjolaa kansainvälisesti tasokkaana koulutusalueena ja houkutella opiskelijoita muista Pohjoismaista ja muualta maailmasta
- vahvistaa Pohjoismaiden mahdollisuuksia vaikuttaa kansainväliseen maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikepolitiikkaan.

ERITYISTAVOITTEET

- vahvistaa tutkimusyhteistyötä alkutuotannon kehittämisen, luonnon- ja kulttuuriarvojen hoidon sekä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen alalla

- koordinoida tehokkaammin tutkimustyötä, joka tarkastelee uusiutuvien luonnonvarojen erilaisten hallinta- ja käyttöjärjestelmien sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen välistä yhteyttä
- edistää innovaatiota, huipputeknologian tutkimusta ja uuden teknologian käyttöönottoa koko alkutuotannosta kuluttajaan ulottuvassa ketjussa sekä metsätaloudessa
- kehittää pohjoismaista elintarviketurvallisuus-, ravitsemus- ja terveysalan tutkimustyötä pohjoismaisen tietopohjan vahvistamiseksi kansainvälisiä foorumeita ja prosesseja varten
- jatkaa yhteistyön kehittämistä Pohjoismaisen innovaatiokeskuksen (NIC:en) kanssa
- kehittää ja lujittaa pohjoismaista metsäntutkimusyhteistyötä tavoitteena vahvistaa pohjoismaisen ja kansainvälisen yhteistyön tietopohjaa
- jatkaa aktiivista yhteistyötä NOVA-yliopiston (Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University) ja Pohjoismaisen tutkijankoulutusakatemian (NorFA) kanssa sekä vauhdittaa meriympäristön tutkimukseen keskittyvän tutkijakoulun Nordic Marine Academyn perustamista yhdessä tutkimus- ja koulutussektorin kanssa
- lisätä peruskoulutusta ja tutkijakoulutusta koskevaa yhteistyötä opiskelijapulasta kärsivillä aloilla koulutuksen vahvistamiseksi ja kehittämiseksi
- jatkaa koordinoitua pohjoismaista toimintaa ja lisätä bioenergia-alan kokemustenvaihtoa, tutkimusta ja kehitystä.

5.5.2 Tiedotus ja osaaminen

Yleistavoitteena on parantaa tiedotuksen ja viestinnän avulla kansalaisten ja muiden eturyhmien osaamista ja tietojä sektorien toiminnasta.

TAVOITTEET

- hyväksyä ohjelmakauden alussa Pohjoismaiden ministerineuvoston (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) tiedotusstrategia

- laatia ja toteuttaa ohjelmakauden aikana yhteinen tasa-arvo-suunnitelma
- seurata ohjelmakaudella käynnistettäviä tiedotus- ja viestintä-strategioita sekä niitä koskevia suunnitelmia.

5.5.3 Kansainvälinen yhteistyö

Yleistavoitteena on, että yhteiset pohjoismaiset arvot ja intressit saavat huomiota kansainvälisissä prosesseissa ja neuvotteluissa.

TAVOITTEET

- edistää merien elollisten luonnonvarojen kestäväan käyttöön perustuvan yhteisen kannan saamista kalastussektorille eri kansainvälisillä foorumeilla. Pohjoismaat seuraavat FAON kestäväan kalastuksen sertifiointi- ja merkintäprosessin järjestelmiä ja konkreettisia vaatimuksia sekä vahvistavat ja kehittävät Pohjoismaiden yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla kalakantojen hoitoa koskevissa asioissa
- Pohjoismaat haluavat myös jatkossa antaa oman merkittävän tieteellisen panoksensa Kansainvälisen merentutkimusneuvoston (ICESin) ja sen alaryhmien työhön
- harjoittaa aktiivista eurooppalaista ja kansainvälistä maatalouspolitiikkaa, erityisesti EU:n ja FAON piirissä sekä muissa tärkeissä prosesseissa ja elimissä
- toimia aktiivisesti geenivarojen säilyttämisen, kestäväan käytön ja hyötyjen jakamisen puolesta biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen pohjalta. Erityistä huomiota kiinnitetään YK:n kestäväan kehityksen huippukokouksessa Johannesburgissa tehtyyn päätökseen (wssD) sekä geenivarojen saatavuutta ja hyötyjen jakamista koskevien Bonnin ohjeiden seurantaan
- vahvistaa yhteistyötä ja pyrkiä vaikuttamaan enemmän eurooppalaiseen ja kansainväliseen metsäpolitiikkaan kansainvälisten neuvotteluiden ja prosessien yhteydessä. Järjestelmällisen pohjoismaisen yhteistyön perustana on oltava yhtei-

nen pohjoismainen strategia, joka perustuu kansallisiin ja kansainvälisiin kestävänsä metsätalouden tavoitteisiin ja suunta-
viivoihin. Erityisesti on huomioitava YK:n metsäfoorumi
(UNFF), FAO, yleiseurooppalainen prosessi sekä muut tärkeät
prosessit ja elimet

- varmistaa Pohjoismaiden aktiivisen roolin säilyminen elintarvikelain-
säädännön kehittämistyössä ja elintarvikkeita koske-
vassa päätöksenteossa, kuten riskinhallinta- ja riskinarviointi-
työssä EU:ssa ja ETASSA, FAO:ssa, WHO:ssa, Codex Alimentarius
-komissiossa ja Kansainvälisessä eläintautijärjestössä (OIE)
sekä kansainvälisessä kasvinsuojelun yleissopimuksessa (IPPC)
- vahvistaa Länsi-Pohjolan maiden yhteistyötä muiden Pohjois-
Atlantin rannikkoyhdyskuntien kanssa meren elollisten luon-
nonvarojen hyödyntämisessä lujittamalla alueen alkutuotan-
non elinkeinojen välistä yhteistyötä
- kehittää ja vahvistaa Länsi-Pohjolan yhteistyötä elintarvike-
valvonnan, kuluttajansuojan sekä maa- ja metsätalouden
alalla
- jatkaa pohjoismais-balttilais-venäläistä kalastusalan yhteis-
työtä BAFISCO-yhteistyöelimen (Baltic Fisheries Cooperation)
kautta. Tiedonvaihto ja yhteistyö kalastuselinkeinolle tär-
keissä kysymyksissä vahvistaa kalastusteollisuuden toiminta-
edellytyksiä Itämeren alueella
- laajentaa kalastusalan yhteistyötä siten, että se käsittää myös
Pohjois-Atlantin maiden välisen yhteistyön (North-Atlantic
Conference NAC) ja edistää näin kalastuksen alueelliseen hal-
lintaan tähtäävää kansainvälistä prosessia
- kehittää ja lujittaa geenivarojen säilyttämistä ja hoitoa koske-
vaa yhteistyötä Baltian maiden kanssa sekä kehittää yhteis-
työtä Pietarissa sijaitsevan Vavilov-instituutin kanssa
- kehittää ja lujittaa yhteistyötä Baltian maiden kanssa luon-
nonmukaisia elintarvikkeita ja luonnonmukaista tuotantoa
koskevilla kysymyksillä
- kehittää ja vahvistaa Baltian ja Luoteis-Venäjän kanssa tehtä-
vää yhteistyötä, jossa painopistealueita ovat kestävänsä metsäta-
louden ja puukaupan edistäminen, metsähallinnon ja metsä-

lainsäädännön kehittäminen, omistajarakenteita koskeva kokemustenvaihto, metsätaloustyöntekijöiden jatkokoulutus, laittomien hakkuiden torjunta, puun käytön lisääminen sekä metsäntutkimus

- vahvistaa yhteistyötä Pohjoismaiden ja Baltian elintarviketurvallisuuden parantamiseksi. Erityisesti painotetaan sovittujen kansainvälisten tavoitteiden toteuttamista ja pyritään tekemään Pohjoismaista ja Baltiasta elintarviketurvallisuuden edelläkävijäalue toimimalla yhdessä kansainvälisissä prosesseissa, joiden aiheina ovat muun muassa jäljitettävyyys, zoonosit, dioksiinit ja tehokas elintarvikevalvonta. Lisäksi kehitetään terveyttä ja ravitsemusta koskevaa yhteistyötä.

6 Organisaatio ja ohjauskeinot

Toimintaohjelma on laadittu kaudeksi 2005–2008 ja se täydentää yleistä Pohjoismaisen kestäväen kehityksen strategiaa. Tässä luvussa kuvataan nykyinen rakenne. Ministerineuvosto arvioi uuden ministerineuvoston organisaatorakennetta ja ottaa huomioon tähänastiset kokemukset sekä kauden 2001–2004 toimintaohjelman arvioinnin pohjalta annetut suositukset. Asiasta tehtäen päätös kuluvalle ohjelmakaudella.

6.1 Ministerineuvosto

Pohjoismaiden ministerineuvostolla (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) on päävastuu koko elintarvikeketjun kattavasta (pellolta pöytään – vedestä vadille) pohjoismaisesta yhteistyöstä. Poliittinen merkittävyys ja päätöksenteko on tärkeää ministerineuvoston työssä. Ministerikokoukset rakentuvat poliittisesti tärkeiden aiheiden ympärille, jotka liittyvät läheisesti vuositteisiin puheenjohtajuuskauden ohjelmiin.

6.2 Koordinoitiryhmä

Jotta kolmen virkamieskomitean – NEF (kalastus), NÄJS (maa- ja metsätalous) sekä ÄK-Livs (elintarvikkeet) – työ olisi mahdollisimman tehokasta, on perustettu koordinoitiryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa kokonaisnäkemys sektorienvälisissä kysymyksissä. Koordinoitiryhmässä on korkean tason edustus, ja kaikki maat sekä itsehallintoalueet nimeävät siihen yhden edustajan. Ryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa ja päättää ministerineu-

voston päiväjärjestyksestä, Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristölle annettavasta ministerineuvoston tulevan vuoden lopullisesta budjettiehdotuksesta, yhteisistä ajankohtaisista strategioista ja kysymyksistä sekä mahdollisen syyskokouksen ohjelmasta. Koordinointiryhmän työtä arvioidaan vuonna 2006.

6.3 Virkamieskomiteat

Virkamieskomiteat NEF, NÄJS ja ÄK-Livs toteuttavat ministereiden ja koordinointiryhmän päätöksiä. Lisäksi ne vastaavat kauden toimintaohjelman seurannasta analysoimalla toimintakertomuksia, toimintasuunnitelmia, tarkastuskertomuksia sekä tarkastelemalla sektorin laitoksilta ja pysyviltä yhteistyöelimiltä tulevia ehdotuksia ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä. Poliittista keskustelua vaativat kysymykset valmistellaan ja jätetään ministerineuvoston käsiteltäviksi. Virkamieskomiteat perustavat työryhmiä tarpeen mukaan.

6.4 Laitokset, yhteistyöelimet ja verkostot

Virkamieskomiteat ovat vuosien kuluessa perustaneet useita työryhmiä, yhteistyöelimiiä, verkostoja ja yhden laitoksen (Pohjoismaisen geenipankin), jotka osallistuvat toimintaohjelman ja muiden pohjoismaisten ohjausasiakirjojen toteuttamiseen. Yhteistyöelimet ovat luonteeltaan neuvoa antavia sekä tutkimus- ja selvityspainotteisia. Lisäksi niiden tehtäviin kuuluu tiedonvaihto ja projektien käynnistäminen. Ne ovat tärkeitä linkkejä kansallisen ja pohjoismaisen työn välillä. Yhteistyöelinten rooliin kuuluu myös tutkimus- ja selvitystulosten käytettävyyden varmistaminen politiikka- ja hallinnointityön pohjaksi. Muun muassa voidaan mainita pitkäaikainen ja hedelmällinen metsäntutkimusalan yhteistyö (SNS, Yhteispohjoismainen metsäntutkimus), joka on hieno esimerkki pohjoismaisesta yhteistyöstä.

Sektorienvälisessä yhteistyössä pyritään löytämään ratkaisuja, jotka mahdollistavat kussakin tapauksessa kaikista tehokkaimman ohjauksen. Vuosien kuluessa on perustettu lukuisia sektorienvälisiä yhteistyöelimiä, -ryhmiä ja projekteja ympäristö-, energia-, kuluttaja- ja tutkimussektoreiden kanssa, esimerkiksi Pohjoismaiden geenivaraneuvottelukunta (NGR), ympäristö- ja kalastusalan johtoryhmä (MiFi) sekä maa- ja metsätalouden ympäristöstrategian johtoryhmä (MJS).

7 Seuranta, arviointi ja rahoitus

Toimintaohjelma koskee kautta 2005–2008 ja se ankkuroidaan Pohjoismaiden neuvostoon lähettämällä se ennen lopullista päätöksentekoa neuvostolle lausuntoa varten. Pohjoismaiden neuvostolla on vuotuisen budjettikäsittelyn yhteydessä mahdollisuus vaikuttaa tulevien vuosien konkreettisiin suunnitelmiin.

Ministerineuvosto ja maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealojen virkamieskomiteat pyrkivät siihen, että tämän toimintaohjelman eri toimenpidealueille osoitetaan riittävästi resursseja. Ohjelmakauden kuluessa ministerit myös päättävät siitä, mitä ajankohtaisia poliittisia teemoja Pohjoismaiden ministerineuvosto tulee käsittelemään ja seuraamaan toimintaohjelmassa mainittujen aiheiden lisäksi.

Käsillä olevaan toimintaohjelmaan sisältyy monia painopistealueita, joilla on sekä pohjoismaista että kansallista merkitystä. Tavoitteet on asetettu korkealle, vaikka pohjoismainen budjetti onkin rajallinen. Ministereiden lähtökohtana onkin, että aikaisempaa suurempi osa toiminnasta rahoitettaisiin kansallisesti, jolloin toiminta sulautuisi luontevasti kansallisiin painotuksiin.

Ohjelmakauden loppupuolella toteutetaan toimintaohjelman puitteissa saavutettujen tulosten arviointi.

Liite 1

Johtoryhmän kokoonpano

PUHEENJOHTAJA	Elin Guðmundsdóttir Forstöðumaður matvælasviðs – Elintarvikeyksikkö Umhverfisstofnun – Ympäristö- ja elintarvikelaitos, Islanti
TANSKA	Marie Louise Flach de Neergaard Elintarvike-, maatalous- ja kalastusministeriö Knud Østergaard Fødevarerdirektoratet – Elintarvikehallitus
SUOMI	Anders Portin Maa- ja metsätalousministeriö
ISLANTI	Kristinn Hugason Kalastusministeriö
NORJA	Gudbrand Bakken Maatalousministeriö Tone Holthe Svensen Kalastusministeriö
POHJOISMAIDEN MINISTERI- NEUVOSTON SIHTEERISTÖ	Ásmundur Guðjonsson Bente Stærk Lise Lykke Steffensen
SIHTEERI	Kerstin Stendahl-Rechardt Ympäristöministeriö, Suomi

Liite 2

Akronyymit ja lyhenteet

ABS	Access and Benefit-Sharing Saatavuus ja hyödyn jakaminen
Baltic 21	Itämeren alueen agenda 21
BAFICO	Baltic Fisheries Cooperation
CBD	Convention on Biological Diversity 1992 Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus 1992
Bonn Guidelines	Bonn Guidelines on access to genetic resources and benefit – sharing under the Convention on Biological Diversity Perintöaineksen saantia ja saatavuutta sekä sen käytöstä saatavien hyötyjen jakoa koskevat Bonnin ohjeet
Cartagena	Cartagena Protocol on Biosafety Cartagenan pöytäkirja bioturvallisuudesta
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research Kansainvälisen maataloustutkimuksen neuvoo-antava ryhmä
Codex Alimentarius	FAO:n ja WHO:n yhteinen elintarvikesäännöstö
COP	Conference of the Parties Osapuolten konferenssi
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources
EAAP	European Association on Animal Production
ECP/GR	European Cooperative Programme for Genetic Resources Networks
EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism Euroopan yhteisön biologisen monimuotoisuuden clearingmekanismi

EY	Euroopan yhteisö
EY	Euroopan yhteisö
ETA	Euroopan talousalue
ETA	Euroopan talousalue
EU	Euroopan unioni Euroopan unioni
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö
FJSL	Maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvike
TK	Tutkimus ja kehitys
ICES	International Council for the Exploration of the Sea Kansainvälinen merentutkimusneuvosto
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute
IPPC	International Plant Protection Convention Kansainvälinen kasvinsuojelun yleissopimus
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003 Elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeenivaroja koskeva kansainvälinen sopimus 2003
MAT	Mutually Agreed Terms Keskinäisesti sovitut ehdot
MTA	Material Transfer Agreement Geneettisen materiaalin siirtoa koskeva sopimus
MiFi	Pohjoismaisen ympäristö- ja kalastusstrategian johtoryhmä
MR	Ministerineuvosto
MR-FJSL	Pohjoismaiden ministerineuvosto (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit)
NGB	Pohjoismainen geenipankki
NGH	Pohjoismainen kotieläin geenipankki
NGR	Pohjoismainen geenivaraneuvottelukunta

NGO	Non-governmental Organisation Kansalaisjärjestö
NJF	Nordiska jordbruksforskares förening Pohjoismaisten maataloustutkijoiden yhdistys
NKJ	Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning – Maataloustutkimuksen Pohjoismainen Kontaktielin
NKJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor Pohjoismainen maa- ja metsätalouskysymysten kontaktielin
PMN	Pohjoismaiden ministerineuvosto
NCM	Nordic Council of Ministers
NOR	Nordiskt organ för renforskning
NORFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NSFP	Pohjoismainen metsätalouden siemen- ja taimineuvosto
NÄF	Pohjoismainen kalastuspolitiikan virkamieskomitea
NÄJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor Pohjoismainen maa- ja metsätalouskysymysten kontaktielin
OIE	World Organisation for Animal Health Kansainvälinen eläintautijärjestö
PIC	Prior Informed Consent Etukäteissuostumus
R&D	Research and Development Tutkimus ja kehitys
SNS	Samnordisk skogsforskning – Yhteispohjoismainen metsäntutkimus
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures Sanitaarisia ja fyto-sanitaarisia toimenpiteitä koskeva sopimus
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvät näkökohdat

UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö
UNFF	United Nations Forum on Forests YK:n metsäfoorumi
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants Kansainvälinen kasvinjalostustuotteiden suojelujärjestö
WIPO	World Intellectual Property Organisation Maailman henkisen omaisuuden järjestö
WHO	World Health Organisation Maailman terveysjärjestö
WSSD	World Summit on Sustainable Development Kestävän kehityksen huippukokous
WTO	World Trade Organization Maailman kauppajärjestö
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor Pohjoismainen elintarvikekysymysten virkamieskomitea

FRAMKVÆMDAÁÆTLUN

Norrænt samstarf
um sjávarútveg, landbúnað,
skógrækt og matvæli

*Norræn lyftistöng
verðmætasköpunar og lífsgæða*

2005–2008

Efnisyfirlit

Samantekt	75
1 Inngangur	77
2 Framtíðarsýnin	80
3 Takmörk áætlunarinnar	81
3.1 Norðurlöndin	81
3.2 Evrópskt og alþjóðlegt samstarf	82
3.3 Samstarfið við Eystrasaltsríkin	83
3.4 Samstarfið við Norðvestur-Rússland	84
3.5 Samstarfið í Norður-Atlantshafi	84
4 Þróunartilhneiging og áskoranir	86
5 Meginmarkmið og forgangsröðun	88
5.1 Atvinnulífsþróun	88
5.2 Matur og heilbrigði	89
5.3 Líffræðileg fjölbreytni og erfðaauðlindir	91
5.4 Sameiginleg gæði	92
5.5 Lárétt forgangsröðun	93
5.5.1 Vísindalegar rannsóknir, þróun og menntun	93
5.5.2 Upplýsingar og aukin hæfni	94
5.5.3 Alþjóðleg og svæðisbundin samvinna	95
6 Uppbygging starfseminnar og boðvald	98
6.1 Ráðherrarnir	98
6.2 Samráðshópurinn	98
6.3 Embættismannanefndirnar	99
6.4 Stofnanir, samstarfsnefndir og tengsl	99
7 Eftirfylgni, mat og fjármögnun	101
VIÐAUKI	
Skipan stýrihópsins	102
Styttingar och skammstafanir	103

Samantekt

Norræna ráðherranefndin fyrir sjávarútveg, landbúnað og skógrækt ásamt matvælum leggur nú í fyrsta sinn fram áætlun um framkvæmdir innan allra þeirra greina sem heyra undir hið nýja og útvíkkaða stjórn málasvið sem myndað var árið 2001. Áætlunin stuðlar m.a. að því að gera að veruleika markmiðin í hinni endurskoðuðu norrænu stefnumótun um Sjálfbær Norðurlönd sem ráðherranefndin hefur kosið að setja á oddinn. Framkvæmdaáætlunin fyrir árin 2005-2008 ryður nýja braut með því að hún endurspeglar ályktun ráðherranefndarinnar um pólitíska heildarsýn á nýtingu náttúruauðlindanna og alla lífsþurftakeðjuna. Áhersla er einnig lögð á rétt neytenda til örugggra matvæla og traustra og góðra upplýsinga.

Framkvæmdaáætlunin byggist á heildarsýn frá láði og legi til munns og maga (frán jord/fjord till bord) og nær einnig til skógræktarinnar og margháttaðrar starfsemi atvinnugreinanna. Markmiðin taka til verkefna á norrænum, evrópskum og alþjóðlegum grundvelli og enn fremur samvinnu við nágrannalöndin, þ.e. baltnesku ríkin og Norðvestur-Rússland og þar að auki samstarfsins í Norður-Atlantshafi.

Samstarfið innan hinnar sameinuðu ráðherranefndar fyrir sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli grípur yfir mikilvæg, stór og verðmæt sameiginleg ábyrgðarsvið. Marghátuð og bylt-ingarkennd hvatning eða áskorun fylgir hinni öru þróun í umræddum málaflokkum og hún veldur því að Norðurlöndin verða að bregðast við og samræma samstarf sitt ótal straumum og stefnum, nýjum þörfum og markmiðum sem stundum eru samstillt en stundum andstæð.

Helstu markmið Norrænu ráðherranefndarinnar og þau framkvæmdasvið sem njóta forgangs á sviði sjávarútvegs, landbúnaðar

og skógræktar ásamt matvæla beinast á áætlunartímanum 2005-2008 að eftirfarandi sviðum:

- Atvinnulífsþróun
- Matvælum og heilbrigði
- Líffræðilegri fjölbreytni og erfðaauðlindum
- Sameiginlegum gæðum
- Láréttri forgangsröðun, s.s. vísindarannsóknum, framþróun og menntun, upplýsinga- og hæfnisuppbyggingu og alþjóðlegu samstarfi.

Sérstakt keppikefli verður að gera strand- og landsbyggðarsamfélögin meira aðlaðandi fyrir norræna ríkisborgara bæði til fastrar búsetu og orlofsdvalar.

Ráðherranefndin og embættismannanefndirnar fyrir sjávarútveg, landbúnað og skógrækt auk matvæla stuðla að því að hin mismunandi áherslusvið þessarar framkvæmdaáætlunar njóti forgangs að nauðsynlegum úrkostum. Á áætlunartímanum munu ráðherrarnir þar að auki taka ákvarðanir um þau pólitísku viðfangsefni sem í deigluinni eru hverju sinni umfram þau sem nefnd eru í framkvæmdaáætluninni og afgreiða þau og fylgja þeim eftir í Norrænu ráðherranefndinni.

Framkvæmdaáætlunin, sem nú liggur fyrir, fjallar um mörg framkvæmdasvæði sem snerta hagsmuni norrænu þjóðanna allra og hverrar fyrir sig. Metnaðurinn er mikill þótt fjárhagsrammi Norðurlandanna sé ekki að sama skapi rúmur. Ráðherrarnir ætlast því til að löndin sjálf fjármagni verkefnið í ríkara mæli en áður og að þau verði þar með eðlilegur þáttur í forgangsröðun þjóðanna. Undir lok áætlunartímabilsins verða niðurstöður framkvæmdaáætlunarinnar metnar.

1 Inngangur

Norræna ráðherranefndin fyrir sjávarútveg, landbúnað og skógrækt ásamt matvælum leggur nú í fyrsta sinn fram áætlun um framkvæmdir innan þeirra greina sem heyra undir hið nýja og útvíkkaða stjórn málasvið sem myndað var árið 2001. Áætlunin stuðlar m.a. að því að gera að veruleika markmiðin í hinn endurskoðuðu norrænu stefnumótun um Sjálfbær Norðurlönd sem ráðherranefndin hefur kosið að setja á oddinn.

Framkvæmdaáætlun þessi fyrir árin 2005-2008 ryður nýja braut með því að hún endurspeglar ályktun ráðherranefndarinnar um pólitíska heildarsýn á nýtingu náttúruauðlindanna og alla lífsþurftakeðjuna. Áhersla er einnig lögð á rétt neytenda til öruggra matvæla og traustra og góðra upplýsinga.

Eins og fyrri framkvæmdaáætlanir byggist þessi áætlun á sérstæðum sameiginlegum gildum fimm landa og þriggja sjálfstjórnarsvæða á Norðurlöndunum. Grundvallarstoð samstarfsins er sameiginleg saga, tunga og menningararfur ásamt auðgandi fjölbreytni. Hvati samstarfsins og undirstaða eru skýr alþýðleg viðmið, einstök í norrænu sambandi, en þau birtast í áherslu samstarfsins á einstaklinginn sem býr á Norðurlöndunum. Tilgangurinn er að tryggja og treysta þau gildi sem eru forsenda fullnægjandi Norræns lífs sérhvers Norðurlandabúa, nú þegar og fyrir komandi kynslóðir.

Framkvæmdaáætlunin beinist enn fremur að stjórnvöldum hvað snertir ákvarðanir, umsýslu og framkvæmdir þeirra á verksviði ráðherranefndarinnar. Takmark ráðherranefndarinnar er að treysta möguleikana á frekari verðmætasköpun og auknum virðisauka á svæðunum en þó þannig að tekið sé tillit til umhverfisverndar og réttar Norðurlandabúa til fjölbreytts og ánægjulegs lífs ásamt heilsusamlegra og öruggra fyrsta flokks matvæla.

Ör efnahagsleg samþætting á Norðurlöndum, eins og á sviði fyrirtækjasamruna og annarra samræmdra aðgerða í því skyni að efla framþróun og samkeppnishæfni norræns markaðar, gerir kröfu um náð samstarf við atvinnulífið auk samvinnu stjórnvalda. Samstarf ráðherranefndarinnar og atvinnulífsins er forsenda nútímalegs og virks norræns velferðarsamfélags.

Þótt framkvæmdaáætlunin taki mið af ýmsu sem er norrænu löndunum sameiginlegt er jafnframt mikilvægt að taka tillit til ólíkra þátta hvað varðar grundvallaratvinnugreinar á Norðurlöndunum, m.a. vegna mismunandi umhverfis- og loftlagsskilyrða auk nokkurra vistfræðilegra svæða.

Ráðherranefndin fyrir sjávarútveg, landbúnað og skógrækt ásamt matvælum mun á áætlunartímabilinu 2005-2008 stuðla að því í samvinnu við atvinnulífið, stjórnvöld, neytendur og hagsmunasamtök og á grundvelli norrænnar samvinnu og samkenndar að byggja upp Norðurlönd:

- sem eru mótuð af opnu og gagnkvæmu sambandi stjórnvalda, atvinnulífs, neytenda og hagsmunasamtaka sem geta rætt saman, skipst á skoðunum og raunverulega starfað saman,
- þar sem samstarfið byggist á virkri pólitískri samræðu og framtakssemi ásamt verkefnum sem renna styrkari stoðum undir vandaða opinbera stjórnsýslu og þar sem norrænar stofnanir eru nýttar til að veita ráðgjöf um stefnumótun á alþjóðlegum, innlendum og svæðisbundnum grunni,
- sem starfa á grundvelli þekkingar og hugvits, mikilvægustu auðlind Norðurlandanna, þar sem rannsóknir, þróun og fræðsla eru álitin fjárfesting til framtíðar og framlag til að styrkja trú og traust á framtakið,
- sem veitir neytendum, framleiðendum og öðrum hagsmunaaðilum greiðan aðgang að trúverðugum upplýsingum,
- sem eru mótuð af samvinnu milli atvinnugreina innan sambandsins og ríkjanna.

Á tímabilinu sem áætlunin tekur til mun Norræna ráðherranefndin innlima í starf sitt sjónarmið umhverfis- og náttúruauðlinda- nefndar Norðurlandaráðs sem fram koma í umsögn hennar B/224/miljö 2005 um framkvæmdaáætlun um norrænt samstarf um sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli 2005-2008 – „Norræna lyftistöng verðmætasköpunar og lífsgæða“.

Norðurlandaráð mælist til þess að Norræna ráðherranefndin stuðli að samstarfi á sviðum sem snerta lífrænan landbúnað, matvæli og vörur sem eru lífrænt framleiddar, fjölnytja (multi-funktionell) skógrækt, sérstakar aðgerðir til úrbóta á afleiðingum óveðurs og annarra áhrifa af loftlagsbreytingum, ásamt nánu samstarfi við Norðvestur-Rússland.

Norræna ráðherranefndin vill enn fremur leggja áherslu á jafnréttismálin þegar ákvörðunum er framfylgt og hyggst semja sameiginlega jafnréttisáætlun á upphafskeiði áætlunartímabilsins¹.

1. Landbúnaðar- og skógræktargeirinn gaf fyrstu jafnréttisáætlun sína út árið 2000, Lige- stillingshandlingsplan for jord- og skovbruks-

sektoren i Nordisk Ministerråd, ANP 2002:764. Sjávarútvegs- og matvælageirarnir hafa einnig samþykkt jafnréttisviðmið.

2 Framtíðarsýnin

*Gildisauki og lífspægindi fyrir norræna ríkisborgara vegna
margs konar sjálfbærrar nýtingar á náttúruauðlindunum og
sterkrar lífsþurftakeðju.*

3 Takmörk áætlunarinnar

Framkvæmdaáætlunin byggist á heildarsýn frá láði og legi til munnns og maga (frán jord/fjord till bord) og nær einnig til skógræktarinnar og margháttaðrar starfsemi atvinnugreinanna. Markmiðin taka til verkefna á norrænum, evrópskum og alþjóðlegum grundvelli og enn fremur samvinnu við nágrannalöndin, þ.e. baltnesku ríkin og norðvesturhluta Rússlands og þar að auki samstarfsins í Norður-Atlantshafi.

3.1 Norðurlöndin

Framkvæmdaáætlunin á að stuðla að því að gera að veruleika markmiðin í hinni endurskoðuðu áætlun um Sjálfbær Norðurlönd sem ráðherranefndin hefur kosið að setja á oddinn. Markmiðið er sjálfbær þróun sem kemur til móts við daglegar þarfir án þess að bitna á möguleikum næstu kynslóða til að uppfylla sínar þarfir² og nær yfir þrjú svið sem eru háð hvert öðru; efnahagssvið, félagssvið og umhverfissvið. Árangursrík sjálfbær þróun felur í sér nánari tengsl þessara þriggja sviða.

Norræn samvinna byggist á grundvallarreglunni um norrænt notagildi. Þýðir þetta að þau verkefni sem ráðist verður í á áætlunartímabilinu eiga að:

- ná til starfsemi sem að öðrum kosti færi fram eingöngu á vettvangi hvers lands um sig en þar sem ná má sýnilegum jákvæðum samtakaáhrifum, þökk sé sameiginlegum norrænum lausnum,

2. Brundtlandkommissionen 1987.

- þróa og bera vitni um norræna samkennd
- og efla norræna færni og samkeppnishæfni.

3.2 Evrópskt og alþjóðlegt samstarf

Eitt af meginmarkmiðum ráðherranefndarinnar fyrir sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli er að Norðurlöndin gerist fram-sæknir, hvetjandi og samstöðumyndandi þátttakendur í evrópsku og alþjóðlegu ferli og samningum. Starfsemi ráðherranefndarinnar er að verulegu leyti alþjóðleg og því eru evrópsk og alþjóðleg málefni ávallt ofarlega á dagskrá.

Þýðing svæðisbundins samstarfs milli landa með sameiginlega hagsmuni og gildismat eykst í takt við aukna alþjóðavæðingu, bæði þegar tilgangurinn er að hafa áhrif á alþjóðasamfélagið og gæta hagsmuna landanna. Norrænt samstarf á tímum hnattvæðingar og útpenslu Evrópusambandsins á að gera sér að keppikefli að þróa innbyrðis samskipti Norðurlandanna um alþjóðleg og þó einkum evrópsk málefni³. Birtist það í samræmdri lagasetningu og sameiginlegri pólitískri stefnu þeirra ríkja á Norðurlöndunum sem eiga aðild að ESB auk þess sem EES-samningurinn tengir Noreg og Ísland við ESB-samstarfið.

Um leið er afar mikilvægt að norrænu löndin, sem eiga við sífellt harðari alþjóðlega samkeppni að glíma, komi sjónarmiðum sínum á framfæri svo að tekið sé tillit til sameiginlegs gildismats þeirra og hagsmuna í alþjóðlegri framþróun og samningum. Einhugur ríkir um að Norðurlöndin eigi að keppa að samvinnu um að auka áhrif sín í alþjóðlegum stofnunum og að allar einingar norræns samstarfs á öllum stigum veiti athygli þeim möguleikum sem samstarfið skapar. Í því skyni að auka möguleikana á góðum undirtektum á alþjóðavettvangi skiptir máli að taka afstöðu til og velja málaflokka á hverjum tíma þar sem Norðurlöndin geta sameiginlega aukið áhrif sín með því að móta grundvöll til að standa á í alþjóðlegum samningaviðræðum.

3. Det internationale Norden – Nordisk samarbejde i europæisk ramme, ANP 2003:750.

3.3 Samstarfið við Eystrasaltsríkin

Aðild Eystrasaltslandanna að ESB markar tímamót í samvinnu þeirra og Norðurlandanna sem hér eftir mótast af því að þau standi þeim jafnfætis í samstarfi á vettvangi stjórnmála og stofnana. Í því felst helst eggjan að byggja upp pólitískt samstarf þannig að gætt sé bæði norrænna og baltneskra hagsmuna, í samræmi við þarfir þjóðanna og möguleika. Umbreyting samstarfsins hefur í för með sér aukna áherslu á tengslamyndun og raunhæfa félagsmyndun. Samstarfið við baltnesku löndin breytist stig af stigi og verður fullkomnað á áætlunartímanum 2005-2008.

Norrænu og baltnesku ráðherrarnir, sem fara með málefni sjávarútvegs, landbúnaðar, skógræktar og matvæla, hafa ákveðið að efla samstarfið milli svæðanna⁴. Verður það m.a. gert með því að norrænar samstarfsstofnanir á öllum stigum bjóði fulltrúum Eystrasaltsríkjanna á fundi sína til að skiptast á skoðunum um pólitísk og hagnýt úrlausnarefni í því skyni að auðvelda baltnesku ríkjunum að aðlagast samstarfinu. Ráðherrarnir hvöttu einkum embættismannanefndirnar til að starfa með baltnesku fulltrúunum og koma með ábendingar um samstarfssvið sem leggja beri áherslu á, leita uppi sameiginleg verkefni og almennt ræða um hvernig Eystrasaltsríkin geti með auðveldari hætti tekið þátt í starfsemi Norrænu ráðherranefndarinnar. Næsti fundur norrænu og baltnesku ráðherranna verður árið 2006. Sjá kafla 5.5.3. um sundurliðuð markmið samstarfsins.

4. Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries.

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region.

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region.

3.4 Samstarfið við Norðvestur-Rússland

Samstarf Norðurlandanna og norðvesturhluta Rússlands mun á tímabilinu taka svip hefðbundins grannsvæðissamstarfs og á stundum leggja verulega af mörkum til framkvæmdaáætlana og viðfangsefna á vettvangi stefnumótunar ESB um Norrænu víddina. Áhersla verður m.a. lögð á samskipti sérfræðinga og fræðslu, samstarf um umhverfismál og framlög til sjálfberrar þróunar. Vísað er í kafla 5.5.3 um nákvæma markmiðssetningu á verksviðinu.

3.5 Samstarfið í Norður-Atlantshafi

Skýrslan „Vestnorden i det nordiske samarbejde“⁵ sýnir að norrænt samstarf þarf að líta í vestur og taka upp samstarf við nágrennaþjóðirnar í Norður-Atlantshafi. Vestnorrænu löndin eru Ísland, Færeyjar og Grænland en raunverulegt vestnorrænt samstarf teygir oft anga sína út fyrir þetta svæði og nær þá einnig yfir t.d. vesturströnd Noregs. Hagsmunatengsl eru við Skotland, Orkneyjar og Hjaltlandseyjar, austurströnd Kanada að Atlantshafi og inúítabyggðir í Kanada.

Sérstakar aðstæður móta þetta svæði, miklar fjarlægðir, kalt loftslag og fámennar þjóðir sem eru mjög háðar sjónum og auðlindum hans. Atlantshaf skilur samfélögin en tengir þau einnig saman. Sú staðreynd einkennir vestnorrænu samfélögin og nágrenna þeirra að nýting sjávarfangs er alger forsenda fyrir afkomu þeirra. Samstarf á sviði sjávarútvegs er afar mikilvægt en samstarf um landbúnað og matvæli býður einnig upp á athyglisverða möguleika.

Fjöldi sameiginlegra verkefna hefur orðið til bæði innan ramma Norrænu ráðherranefndarinnar og á öðrum vettvangi. Með hliðsjón af miklum fjarlægðum og samskiptaörðugleikum á svæðinu

5. Vest-Norden i det nordiske samarbejde – redegørelse, ANP 2003:732. Einnig á ensku:

West Norden and its neighbours, ANP 2003:733.

er nauðsynlegt að örva þetta samstarf frekar. Framtíð samfélaganna í Norður-Atlantshafi er undir því komin að samstarf sé gott um sjálfbæra nýtingu sjávarfangs. Á sviði umhverfismála og sjávarútvegs er brýnt að mynda norrænan samstarfsgrundvöll sem getur orðið hvati áframhaldandi sjálfbærrar þróunar hvað snertir sjávarfang í Norður-Atlantshafi.

4 Þróunartilhneiging og áskoranir

Samstarfið innan hinnar sameinuðu ráðherranefndar fyrir sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli grípur yfir mikilvæg, stór og verðmæt sameiginleg ábyrgðarsvið. Margháttað og bylt-ingarkennd hvatning eða áskorun fylgir hinni öru þróun í umræddum málaflokkum og hún veldur því að Norðurlöndin verða að bregðast við og samræma samstarf sitt ótal straumum og stefnum, nýjum þörfum og markmiðum sem stundum eru samstillt en stundum andstæð.

Norðurlönd framleiða matvæli og skógarafurðir í stórum stíl og forsendurnar eru góðar fyrir framleiðslu sem er umhverfisvæn og holl og þar að auki sjálfbær og hefur farsæl efnahagsleg og félagsleg áhrif. Stöðugt vex áhugi almennings og væntingar hans um að framleiðsla matvæla og skógarafurða, meðhöndlun og vinnsla, spilli hvorki heilsu manna né umhverfinu. Neytendur eru almennt vel að sér og meðvitaðir um að þeir geti haft áhrif á heilsufar sitt, forðast sjúkdóma og staðið vörð um umhverfi sitt með vali sínu á m.a. matvælum, samsetningu þeirra og vöruvali að öðru leyti. Þannig hafa neytendur og samtök þeirra heilmikil áhrif á stjórnmálastefnuna í þessu sambandi á þessum svæðum.

Þróunin innan frumatvinnuveganna dregur dám af snörpum breytingum á samsetningu fyrirtækja og hagræðingu í ljósi tækni-framfara og sparnaðar þar sem stöðugt færri vinna stöðugt stærri verkeiningar í harðri samkeppni á markaði. Strjálbýlið og sjávarplássin eru að mun margbreytilegri nú en áður og tengingin við svæðisbundnu atvinnugreinarnar á mörgum stöðum veikari en fyrr. Pólítískar áætlanir verða að taka mið af heildarmyndinni, þ.e. tillit til þróunar á öðrum samfélagssviðum eins og t.d. til samfélagsbyggingar, menntunar, þjónustu og annarra úrræða og

stjórnunaraðgerða. Fullyrða má að gengið sé út frá svipuðum atriðum í mörgum ríkja Norðurlandanna þótt aðferðir og áætlanir séu mismunandi.

Önnur brýn spurning snýst um áhrif hinna hefðbundnu frumatvinnuvega í stærra samhengi, landbúnaðar, skógræktar og sjávarútvegs ásamt matvælaframleiðslu og skógarhöggs, en þessar atvinnugreinar hafa í för með sér breytingar á sameiginlegum gæðum borgaranna s.s. áhrif á næsta nágrenni, strönd og náttúru. Í takt við allar aðrar breytingar snertir þetta forsendurnar fyrir því landslagi sem telst á Norðurlöndum vera menningartengt. T.a.m. er stór spurning hvernig eigi að vera unnt að vernda sérkenni landslagsins, opin og ræktuð landssvæði.

Nú orðið eru áberandi nýjar óskar og gildismat tengt landsbyggðinni og náttúrunni, annars vegar til búsetu og hins vegar til orlofsdvalar og náttúrudýrkunar. Rannsóknir sýna að aðlaðandi búsetusvæði á eða nálægt landsbyggðinni geta ráðið úrslitum um búferlaflutninga ákveðinna hópa fólks. Ferðaþjónustan hagnast á fallegu landslagi og vel varðveittri náttúru eða menningarsvæðum þar sem þjónusta fær æ meiri þýðingu fyrir svæðisbundinn efnahag hér og hvar á Norðurlöndunum. Jafnvel skógurinn skiptir máli í tengslum við útivist, líkamsrækt og afþreyingu, einkum þegar um er að ræða nútíma stórborgarbúa.

Undirstöðuatvinnuvegirnir hafa bæði jákvæð og neikvæð áhrif á umhverfið. Jafnframt því sem landbúnaðurinn, skógarnir og sjórinn halda uppi líffræðilegri fjölbreytni og vinna m.a. gegn því að grunnvatnið og andrúmsloftið spillist, felst ógnun í atvinnugreinunum við jafnvægið í vistkerfinu. Ómengað umhverfi er ein af grundvallarforsendunum fyrir að viðhalda starfsemi og framleiðni undirstöðuatvinnugreinanna.

Æ oftast eru samdar heildrænar reglur fyrir atvinnuvegina á svæðisbundnum eða alþjóðlegum vettvangi. Áhrif efnahagslegrar og pólitískrar hnattvæðingar á rekstur frumatvinnuveganna eru veruleg og það er mikilvægt að Norðurlöndin reyni af fremsta megni að tryggja að alþjóðasamfélagið veiti athygli og taki tillit til sameiginlegra norrænna gilda.

5 Meginmarkmið og forgangsröðun

Helstu markmið Norrænu ráðherranefndarinnar og þau framkvæmdasvið sem njóta forgangs á sviði sjávarútvegs, landbúnaðar og skógræktar ásamt matvæla beinast á áætlunartímanum 2005-2008 að atvinnulífsþróun, matvælum og heilbrigði, líffræðilegri fjölbreytni og erfðaauðlindum, sameiginlegum gæðum og láréttri forgangsröðun, s.s. vísindarannsóknum, framþróun og menntun, upplýsinga- og hæfnisuppbyggingu og alþjóðlegu samstarfi.

Sérstakt keppikefli verður að gera strand- og landsbyggðarsamfélögin meira aðlaðandi fyrir Norðurlandabúa bæði til fastrar búsetu og orlofsdvalar.

5.1 Atvinnulífsþróun

Stefnumiðið er öðru fremur að stuðla að samkeppnishæfum atvinnugreinum sem nýta náttúruauðlindirnar með sjálfbærum hætti.

MARKMIÐ

- Stuðla að aukinni samkeppnishæfni, nýbreytni og frekari verðmætasköpun í greinum sjávarútvegsins, landbúnaðarins, skógræktarinnar og matvælaíðnaðarins með virkri og hagkvæmri nýtingu náttúruauðlinda og vinnsluþátta.
- Stuðla að frekara framboði og betri aðgangi að markaðshæfum afurðum og þjónustu frá frumgreinunum og á þann hátt auka verðmætið og tekjurnar.

- Stuðla að óhlutbundnum gildisauka með því að þróa kerfi til að rekja alla lífsþurftakeðjuna aftur til upphafsins og með virkri markaðssetningu.
- Að efla og þróa umhverfisvæna og vistfræðilega framleiðslu- og rekstrarþætti ásamt tæknilegum lausnum sem snerta umhverfis-, fjárhags- og félagssvið á vettvangi sjávarútvegs, landbúnaðar og skógræktar svo að hvorki verði gengið of nærri náttúruauðlindunum né þær ofmetnar.
- Að grundvallar atvinnulífsþróunina á heildarsýninni frá láði og legi til munns og maga með áherslu á að fullnægja kröfum neytenda um mikið úrval fyrsta flokks vöru og þjónustu sem hefur sérstöðu og verður til í samræmi við góðar siðareglur.
- Kenna öðrum og læra af reynslu annarra af mismunandi gerðum áætlanar og jarðnýtingar innan bæði einkarekinna og ríkisrekinna skógarnytja og hvernig bæta megi fjölvirknina.

5.2 Matur og heilbrigði

Meginmarkmiðið er úrval heilnæmrar og öruggrar fyrsta flokks matvöru sem gefur borgurunum kost á fæðuvali sem stuðlar að góðri heilsu.

MARKMIÐ

- Efla þekkingu á sambandinu milli matvæla, matarvenja og heilbrigðis og útbúa framkvæmdaáætlanir um matvæli fyrir þjóðirnar hverja fyrir sig og Norðurlöndin í heild sem stuðla að heilbrigði og vellíðan auk stefnumótunar um að koma í veg fyrir vandamál tengd offitu.
- Sporna gegn neikvæðum áhrifum frumvinnslunnar á umhverfið og heilbrigðið í upphafi og takmarka aðskotafni í fræi og fódri, lífsþurftakeðjunni og afurðunum með því að bæta almennt möguleikana á að rekja hráefni, matvæli og umbúðir aftur til upphafsins.

- Viðhalda og þróa samstarf um að meta og bregðast við slæmum efnafræðilegum eða örverufræðilegum áhrifum á matvæli.
- Þróa samstarf Norðurlandanna um heilbrigði dýra með áherslu á baráttuna gegn smitsjúkdómum sem geta borist úr dýrum í menn með matvælum og þróa viðbragðsáætlanir gegn slíkum sjúkdómum og farsóttum í dýrum.
- Beita sér frekar fyrir velferð dýra með áherslu á sameiginleg norræn forgangsatríði hvað snertir helstu dýrategundirnar.
- Að hafa í fyrirrúmi og þróa frekar í samráði við neytendur, verslunarmenn og framleiðendur ásamt öðrum greinum samstarfið um að framfylgja kröfum um merkingar og upplýsingar fyrir neytendur og enn fremur um siðfræðileg málefni varðandi matvælaframleiðsluna.
- Hvetja til framleiðslu öruggra matvæla, samræmis, góðrar afkastagetu og starfsemi fyrir opnum tjöldum þar sem áherslan er á samstarfið milli atvinnugreinanna, neytendanna og eftirlitsaðilanna.
- Stuðla að öflugra eftirliti og öflun viðeigandi upplýsinga sem má byggja hættumat á hvað varðar efnafræðileg og örverufræðileg áhrif ásamt því að þróa hættumatslíkön en í þeirri viðleitni eiga Norðurlöndin að vera hvetjandi og undirstrika sameiginlega afstöðu sína um fyrsta flokks neytendavernd.
- Vinna að því að takmarka matarofnæmisviðbrögð með merkingum og upplýsingum til neytenda um hráefni í matvælum.
- Að útbúa heildarstefnu um hættu/hollustulíköni fyrir matvæli, einnig fisk, sem má byggja á þegar er skorið úr flóknum úrlausnarefnum þar sem bæði heilnæm og hættuleg áhrif fylgja neyslu sömu matvæla.

5.3 Líffræðileg fjölbreytni og erfðaauðlindir

Helsta stefnumiðið er varðveisla náttúru- og erfðaauðlinda og sjálfbær nýting þeirra til langs tíma litið.

MARKMIÐ

- Stuðla að því að farið sé eftir yfirlýsingu ráðherranefndarinnar frá árinu 2003 um aðgang að og rétt til erfðaauðlinda⁶ ásamt þátttöku í útfærslu viðeigandi alþjóðlegra samninga á þessu sviði og sjá til þess að farið sé eftir þeim.
- Viðhalda og þróa samstarfið um varðveislu og skráningu norrænna plantna- og húsdýraerfða innan landbúnaðar og skógræktar, sjávarútvegs og matvælaframleiðslu, til að framvegis sem hingað til megi nýta erfðafræðilega fjölbreytni.
- Stuðla að aukinni notkun erfðaauðlinda og aukinni þekkingu um samhengi nýtingar og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni og mataröflunar.
- Efla samstarfið um ræktun og nýtingu á erfðabreyttum lífverum.
- Vinna gegn því að erfðabreyttar lífverur, þar með talinn fiskur, valdi skaða á þeirri líffræðilegu fjölbreytni sem fyrir er og beita sér fyrir því að grundvallaratriði Cartagenabókunarinnar verði virt í öllum ríkjum Norðurlandanna.
- Meta þörfina á því að þróa mælitæki fyrir erfðafræðilega fjölbreytni á sviði landbúnaðar og skógræktar og annarra viðeigandi greina, m.a. fyrir villtar erfðaauðlindir.
- Efla samstarfið og tengja norrænar og innlendar áætlanir um erfðaauðlindir nánari böndum.

6. Ministerdeklaration om tillträde och rättigheter till genetiska resurser, ANP 2004:745.

Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

5.4 Sameiginleg gæði⁷

Meginmarkmiðið er að varðveita og þróa hin sameiginlegu gæði borgaranna á Norðurlöndunum til að auka lífsgæði þeirra.

MARKMIÐ

- Að stuðla að þróun margháttads hlutverks frumatvinnugreinanna með norrænum samtakamætti, þ.m.t. þróun landsbyggðarinnar m.a. í framhaldi af norræna verkefninu um framtíðarhlutverk landbúnaðarins.⁸
- Að létta undir með starfseminni í strandbyggðunum og í strjálbýlinu í því augnamiði að vernda atvinnumarkaðinn og tryggja að hvarvetna á Norðurlöndunum sé athafnalíf og búseta, svo að atvinnugreinarnar geti frekar stuðlað að því að pólitísk efnahagsleg og félagsleg markmið náist.
- Stuðla að framkvæmd evrópska landslagssamkomulagsins í samvinnu við umhverfissviðið og þróa og fylgja eftir norrænu menningarlandslagsáætluninni til að varðveita fjölbreytni og sérkenni norræns landslags sem grundvöll aðlaðandi strand- og landsbyggðarsamfélaga og sameiginlegra gæða, s.s. útivistar, afþreyingar og hvíldar og til varðveislu á menningararfi.
- Stuðla að því að skapa góðar forsendur fyrir atvinnuveiðum og fiskeldi og stangveiði til að viðhalda og þróa búsetu og athafnalíf í strandbyggðum ásamt því að skapa menningarlíf við fjöruna.
- Auka þekkingu á félagslegri þýðingu skóglendis m.a. í samvinnu við samtök útivistarfólks, skógareigenda og umhverfisverndarsinna.

7. Sameiginleg gæði eru í þessu sambandi skilgreind sem óhlutbundin verðmæti sem stuðla meðal annars að möguleikum til dægra-dvalar og tómtundaiðju og þróun ímyndar,

menningar, atvinnumöguleika og lífsgæða fólks í bæjum á landsbyggðinni og öðrum strjálbýlum svæðum.

8. Lantbrukets framtida roller, rapport

5.5 Lárétt forgangsröðun

5.5.1 Vísindalegar rannsóknir, þróun og menntun

Meginmarkmiðið er að efla og þróa samstarfið um rannsóknir, framþróun og fræðslu og jafnframt að auka gæði rannsókna, þróunarvinnu og menntunar innan ramma rannsókna- og fræðslusamstarfsins sem ráðherranefndin hefur þegar stofnað til og enn fremur að taka þátt í að mynda ný rannsóknar- og menntunarsvið.

MARKMIÐIN FYRIR RANNSÓKNAR- OG ÞRÓUNARSAMSTARFIÐ ALMENNT

- Efla norrænu vísindasviðin og samstarfið milli þeirra.
- Efla rannsóknir og þróun á þeim sviðum þar sem Norðurlöndin búa nú þegar yfir mikilli þekkingu og færni í þeim tilgangi að bæta samkeppnishæfni atvinnulífsins og mæta þörf stjórnvalda fyrir vísindalegum rannsóknum.
- Búa til verkaskiptingu svo að löndin vegi upp þekkingu, færni og uppbyggingu starfsemi hvert annars til að koma í veg fyrir skörun og sóun tíma og fjármuna.
- Efla Norðurlöndin sem eina heild í samkeppninni um styrki til vísindastarfa bæði innan ESB og á alþjóðlegum grunni ásamt því að keppa að betri samhæfingu og samþættingu á innlendum og svæðisbundnum rannsóknum í Evrópu.
- Efla menntakerfi á Norðurlöndunum svo að það jafnist á við það sem best gerist erlendis í þeim tilgangi að laða að námsmenn frá öðrum ríkjum Norðurlandanna og einnig öðrum löndum.
- Auka norræn áhrif á alþjóðastjórnsmál á sviði sjávarútvegs, landbúnaðar, skógræktar og matvæla.

SÉRSTÖK MARKMIÐ

- Efla samstarf um rannsóknir sem varða vaxtarsprotu undirstöðuatvinnugreinanna, nýtingu náttúru- og menningarverðmæta og efnahagslega og félagslega þróun.
- Efla samhæfingu og sameiginlegt skipulag rannsókna á samhengi mismunandi nýtingar- og vinnslukerfa og sjálfbærrar nýtingar á endurnýjanlegum auðlindum.
- Stuðla að framhaldi á þróun nýjunga, hátæknilrannsóknum og skjótri útbreiðslu tækniframfara á öllum stigum frá upphaflegum framleiðanda til neytenda og innan skógræktarinnar.
- Þróa frekar norrænt samstarf um rannsóknir á matvælaöryggi auk matvöru og hollustu til að auka þekkinguna fyrir sameiginlega norræna þátttöku í starfi alþjóðlegra stofnana og alþjóðlegum samningum.
- Þróa áfram samstarfið við Nordic Innovation Center.
- Þróa áfram og efla norrænar rannsóknir á skógum í þeim tilgangi að bæta við þekkingargrunn samstarfsins í norrænum og alþjóðlegum stofnunum og samningum.
- Halda áfram öflugum samstarfi við Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University (NOVA) og Nordisk Forskerutdanningsakademi (NORFA) og stuðla að stofnun hafrannsóknarskóla - Nordic Marine Academy – með þátttöku rannsókar- og menntasviðsins.
- Stuðla að samstarfi á breiðari grunni um grunnmenntun og menntun á rannsóknarstigi þar sem samvinnan eflir og þróar nám sem hlutfallslega fáir námsmenn í hverju landi stunda.
- Halda áfram samhæfðu norrænu átaki og efla samstarf þar sem löndin skiptast á upplýsingum og þekkingu og sameinast um rannsóknir og þróun á lífrænni orku.

5.5.2 Upplýsingar og aukin hæfni

Meginmarkmiðið er að auka hæfni og þekkingu almennings og hagsmunaaðila á starfsemi hinna mismunandi starfsgreina með fræðslu og samskiptum.

MARKMIÐ

- Semja upplýsingaáætlun fyrir ráðherranefndina fyrir sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli við upphaf áætlunartímabilsins.
- Semja og hrinda í framkvæmd sameiginlegri jafnréttisáætlun á áætlunartímabilinu.
- Að fylgja eftir stefnumótun og áætlunum á sviði upplýsinga og samskipta sem hleypt verður af stokkunum á áætlunartímanum.

5.5.3 Alþjóðleg og svæðisbundin samvinna

Meginmarkmiðið er að tekið sé tillit til sameiginlegs gildismats og haðsmuna Norðurlandanna í alþjóðlegum stofnunum og samningum.

MARKMIÐ

- Að reyna að skapa samstöðu um sameiginlega afstöðu á sviði fiskveiða gagnvart mismunandi alþjóðlegum stofnunum sem grundvallast á sjálfbærri nýtingu sjávarfangs. Norðurlöndin munu hlíta FAO áætluninni hvað varðar kerfi og sérstakar kröfur um skráningu og merkingu sjálfbærra fiskveiða og efla og þróa samstarf Norðurlandanna innan alþjóðlegra stofnana um nýtingu fiskistofnanna.
- Norðurlöndin munu áfram sem hingað til leitast við að leggja alþjóðlegu hafrannsóknarstofnuninni ICES og undirstofnunum hennar til traustan vísindalegan upplýsingagrunn.
- Að beita sér á evrópskum og alþjóðlegum vettvangi fyrir norrænni stjórnmalastefnu á landbúnaðarsviðinu, einkum innan ESB og FAO, og í öðrum viðeigandi stofnunum og samningsviðræðum.
- Að vera í fararbroddi fyrir varðveislu, sjálfbærri nýtingu og gæða- eða nýtingarskiptum erfðaauðlinda innan ramma sáttmálans um Líffræðilega fjölbreytni, einkum þó með tilliti til ákvarðana WSSD heimsþingsins í Jóhannesarborg og Bonn-

reglnanna um aðgang að erfðaauðlindunum og skiptingu gæðanna.

- Að efla samstarfið í því skyni að hafa áhrif á pólitíska stefnu-
mótun á sviði skógræktar í alþjóðlegum samningum og
ákvarðanatöku í Evrópu og víðar. Samhæfð norræn samvinna
á að byggjast á sameiginlegri áætlun Norðurlandanna sem
samin er með hliðsjón af markmiðum og stefnu landanna inn
á við og út á við um sjálfbærar skógarnytjar, einkum á vett-
vangi skógræktarsviðs SP, skammstafað UNFF, FAO, þver-
evrópska samkomulagsins (Paneuropeiska processen) og
annarra viðeigandi stofnana og samninga.
- Að tryggja að norrænu löndin leitist áfram við að hafa forystu
um að settar verði reglur um matvælaframleiðslu og hafi áhrif
á ákvarðanir sem snerta matvöru – viðbrögð við hættum og
hættumat innan ESB/EES, FAO, WHO, Codex Alimentarius og
Alþjóðlegu stofnunarinnar um húsdýrasjúkdóma (OIE) og í
samræmi við alþjóðlega plöntuverndarsáttmálann (IPPC).
- Að efla samvinnu vestnorrænu landanna og annarra
strandríkja og –samfélaga í Norður-Atlantshafi um sjálfbærar
nytjar sjávarfangs með því að örva samstarf frumatvinnu-
greinanna á svæðinu.
- Að þróa frekar og efla hið vestnorræna samstarf á sviði
matvælaeftirlits, neytendaverndar, landbúnaðar og skóg-
ræktar.
- Halda áfram samstarfi Norðurlandanna, Eystrasaltsríkjanna
og Rússlands um fiskveiðar innan Baltic Fisheries Coopera-
tion BAFICO í því skyni að varðveita og styrkja grundvöll
fiskveiða við Eystrasalt. Er það gert með því að skiptast á
upplýsingum og þekkingu og vinna saman að hagsmun-
málum sjávarútvegsins.
- Útvíkkun samstarfs um fiskveiðar svo að það taki einnig til
samstarfsins í Norður-Atlantshafi, North Atlantic Conference,
NAC, sem yrði framlag til þeirrar alþjóðlegu þróunar að finna
heildrænar lausnir í sjávarútvegi.

- Að þróa og efla samstarfið við baltnesku löndin um varðveislu erfðaauðlinda og nýtingu þeirra og þróa samstarfið við Vavilovstofnunina í Pétursborg.
- Að þróa og efla samstarfið við Eystrasaltsríkin um lífrænt ræktuð matvæli og lífræna framleiðslu.
- Að þróa og efla samstarfið við Eystrasaltsríkin og Norðvestur-Rússland um að styrkja sjálfbærar skógarnytjar og timbur-sölu, þróa umsýslu skóga hvað snertir lagasetningu, aukna þekkingu á mismunandi eignarhaldi og endurmenntun starfsmanna á sviðinu ásamt því að berjast gegn ólöglegu skógarhöggi en örva timburnotkun og herða á samstarfi um rannsóknir á skógum.
- Að efla samstarfið um aukið matvælaöryggi á Norður-löndunum og í Eystrasaltsríkjunum með því að styðjast við viðurkennd alþjóðleg markmið í því augnamiði að norræna/baltneska svæðið verði í fylkingarbrjósti á sviði matvælaöryggis og beiti sér sameiginlega í alþjóðlegum samningum, bæði hvað snertir möguleika til að rekja hráefni í afurðum aftur til uppruna síns, smitsjúkdóma í dýrum, hættuleg þrávirk efni og öflugt matvælaeftirlit. Sömuleiðis að halda áfram samstarfi um hollustu og næringu.

6 Uppbygging starfseminnar og boðvald

Framkvæmdaáætlunin nær yfir árabilið 2005-2008 og er viðbót við meginstefnuna um Sjálfbær Norðurlönd. Í þessum kafla er fjallað um innri uppbyggingu eins og hún er nú. Ráðherranefndin mun endurskoða uppbyggingu starfseminnar í hinni nýju ráðherranefnd og taka tillit til reynslunnar fram að þessu og tillagna um úrbætur eftir matið á framkvæmdaáætluninni fyrir tímabilið 2001-2004. Ákvörðunar er að vænta á áætlunartímanum.

6.1 Ráðherranefndin

Norræna ráðherranefndin fyrir sjávarútveg, landbúnað, skógrækt og matvæli ber endanlega ábyrgð á hinu norræna samstarfi frá láði og legi til munns og maga. Pólitísk áhersla og ákvarðanir í ráðherranefndinni eru í öndvegi. Ráðherrafundirnir eru skipulagðir í samræmi við aðkallandi pólitísk álitæfni sem eru nátengd árlegum formennskuáætlunum.

6.2 Samráðshópurinn

Samráðshópur var myndaður í þeim tilgangi að tryggja að embættismannanefndirnar þrjár, fyrir sjávarútveg (NEF), fyrir landbúnað og skógrækt (NÄJS) og fyrir matvæli (ÄK-Livs), hefðu með sér virkt samráð og fylgdu sameiginlegri heildarstefnu í málefnum sem snerta hin mismunandi svið. Samráðshópurinn skipa málsmetandi menn og hvert land og hvert sjálfsstjórnarsvæði tilnefnir

fulltrúa í hópinn. Hópurinn kemur saman einu sinni á ári að minnsta kosti og ákveður dagskrá ráðherranefndarinnar, endanlega tillögu hennar til skrifstofu Norrænu ráðherranefndarinnar um fjárhagsáætlun næsta árs, sameiginlegar aðkallandi áætlanir og úrlausnarefni ásamt dagskrá hugsanlegs haustfundar. Lagt verður mat á starfsemi samráðshópsins árið 2006.

6.3 Embættismannanefndirnar

Embættismannanefndirnar, NEF, NÄJS og ÄK-Livs, hafa umsjón með því að ákvörðunum ráðherranna og samráðshópsins sé framfylgt. Þar að auki ábyrgjast þær að þessari framkvæmdaáætlun sé fylgt eftir með því að greina úttektir á verkefnum, verkefnisáætlanir, endurskoðendaskýrslur og leggja mat á tillögur um aðkallandi pólitísk úrlausnarefni frá stofnunum og föstum samstarfsnefndum á verksviðinu. Málefni sem krefjast pólitískrar umræðu eru undirbúin og send ráðherranefndinni. Embættisnefndirnar skipa starfshópa eftir þörfum.

6.4 Stofnanir, samstarfsnefndir og tengsl

Embættismannanefndirnar hafa í áranna rás komið á fót fjölda starfshópa, samstarfsnefnda, samráðstengsla og einni stofnun – Norræna genbankanum – sem styðja við framkvæmdina á áætluninni og öðrum norrænum stjórnunargögnum. Í eðli samstarfsstofnananna felst að veita ráðgjöf, rannsaka og dreifa upplýsingum, þær eru vísindasinnaðar og hafa frumkvæði að verkefnum. Þær eru mikilvægir tengiliðir milli alþjóðlegrar og norrænnar starfsemi. Samstarfsstofnunum er einnig ætlað að gera niðurstöður rannsókna og greininga aðgengilegar svo að unnt sé að byggja þróun stjórnmalanna og stjórnsýslunnar á þeim. Sem dæmi um velheppnað norrænt samstarf má nefna langvarandi og gjöfula sam-

vinnu á sviði rannsókna á skógum á vegum Samnordisk skogsforsking SNS.

Í hinu þverfaglega samstarfi er hverju sinni leitast við að finna þá lausn sem felur í sér afkastamestu stjórnunina. Fjöldi þverfaglegra samstarfsstofnana, -hópa og -verkefna hefur verið stofnsettur gegnum tíðina til að fjalla um umhverfismál, orkumál, neytendamál og vísindarannsóknir, m.a. Norræna erfðaauðlindaráðið (NGR), stýrihópurinn um umhverfis- og sjávarútvegsmál (MiFi) og samstarfsnefndin um umhverfisáætlun vegna landbúnaðar og skógræktar (MJS).

Sjá í viðauka nákvæma sundurliðun á samtökunum.

7 Eftirfylgni, mat og fjármögnun

Framkvæmdaáætlunin nær yfir árabilið 2005-2008. Framkvæmdaáætlunin tengist Norðurlandaráði með þeim hætti að hún verður lögð fyrir ráðið til umsagnar áður en endanlegar ákvarðanir eru teknar. Norðurlandaráð getur haft áhrif á einstaka áætlanir vegna næstkomandi árs þegar það gerir árlega fjárhagsáætlun sína.

Ráðherranefndin og embættismannanefndirnar fyrir sjávarútveg, landbúnað og skógrækt stuðla að því að hin mismunandi áherslusvið þessarar framkvæmdaáætlunar njóti forgangs að nauðsynlegum úrkostum. Á áætlunartímanum munu ráðherrarnir þar að auki taka ákvarðanir um þau pólitísku viðfangsefni sem í deigluinu eru hverju sinni umfram þau sem nefnd eru í framkvæmdaáætluninni og afgreiða þau og fylgja þeim eftir í Norrænu ráðherranefndinni.

Framkvæmdaáætlunin, sem nú liggur fyrir, fjallar um mörg framkvæmdasvæði sem snerta hagsmuni norrænu þjóðanna allra og hverrar fyrir sig. Metnaðurinn er mikill þótt fjárhagsrammi Norðurlandanna sé ekki að sama skapi rúmur. Ráðherrarnir ætlast því til að löndin sjálf fjármagni verkefnið í ríkara mæli en áður og að þau verði þar með eðlilegur þáttur í forgangsröðun þjóðanna.

Undir lok áætlunartímabilsins verða niðurstöður framkvæmdaáætlunarinnar metnar.

Viðauki 1

Skipan stýrihópsins

FORMAÐUR	Elín Guðmundsdóttir Forstöðumaður matvælasviðs, Umhverfisstofnun, Íslandi
DANMÖRK	Marie Louise Flach de Neergaard Ráðuneyti matvæla, landbúnaðar og sjávarútvegs Knud Østergaard Matvælastofnuninni/Fødevarerdirektoratet
FINNLAND	Anders Portin Landbúnaðar- og skógræktarráðuneytinu
ÍSLAND	Kristinn Hugason Sjávarútvegsráðuneytinu
NOREGUR	Gudbrand Bakken Landbúnaðarráðuneytinu Tone Holthe Svensen Sjávarútvegsráðuneytinu
SKRIFSTOA NORRÆNU RÁÐHERRANEFNDARINNAR	Ásmundur Guðjónsson Bente Stærk Lise Lykke Steffensen
RITARI	Kerstin Stendahl-Rechardt Umhverfisiráðuneyti Finnlands

Viðauki 2

Styttingar och skammstafanir

ABS	Access and Benefit-Sharing Aðgangur og skipting gæða
Baltic 21	Framkvæmdaáætlun 21 fyrir Eyrstrasalt
BAFICO	Baltic Fisheries Cooperation Samtök útvegsmanna við Eyrstrasalt
CBD	Convention on Biological Diversity 1992 Sáttmálinn um líffræðilega fjölbreytni 1992
Bonn Guidelines	Bonn Guidelines on access to genetic resources and benefit – sharing under the Convention on Biological Diversity Bonn-starsreglurnar um aðgang að erfðafræðilegum auðlindum og skiptingu gæða samkvæmt sáttmálanum um líffræðilega fjölbreytni
Cartagena	Cartagena Protocol on Biosafety Cartagena-bókunin um öryggi í flutningi erfðabreyttra lífvera yfir landamæri
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research Ráðgjafahópur um alþjóðlegar rannsóknir á sviði landbúnaðar
Codex Alimentarius	Sameiginlegur FAO/WHO samstarfsgrundvöllur á sviði matvæla
COP	Conference of the Parties Ráðstefna aðildarríkjanna
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources Framkvæmdastjórn um erfðaauðlindir plantna
EAAP	European Association on Animal Production Búfjárræktarsamband Evrópu
ECP/GR	European Cooperative Programme for Genetic Resources Networks Evrópuáætlun um tengslanet á sviði erfðaauðlinda í akuryrkju

EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism Upplýsingamiðstöð Evrópusambandsins um líffræðilega fjölbreytni
EC	European Community
EB	Evrópubandalagið
EEA	European Economic Area
EES	Evrópska efnahagssvæðið
EU	European Union
ESB	Evrópusambandið
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme Evrópuáætlun um erfðaauðlindir skóga
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations Matvæla- og landbúnaðarstofnun Sp
FJSL	Fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedel Sjávarútvegur, landbúnaður og skógrækt ásamt matvælum
FoU	Forskning och utveckling Rannsókn og þróun
ICES	International Council for the Exploration of the Sea Alþjóðahafrannsóknaráðið
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute Alþjóða plöntuerfðastofnunin
IPPC	International Plant Protection Convention Alþjóðlegi plöntuverndarsáttmálinn
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003 Alþjóðlegt samkomulag um plöntuerfðaforða matvæla og landbúnaðar 2003
MAT	Mutually Agreed Terms Gagnkvæmt samkomulag um skilmála
MTA	Material Transfer Agreement Samningur um flutning á erfðaeftum
MiFi	Stýrihópurinn fyrir norrænu umhverfis- og sjávarútvegsáætlunina

MR	Ministerråd Ráðherranefnd
MR-FJSL	Nordiska ministerráðet / fiske-, jord- och skogsbruks- samt livsmedelsministrarna Norræna ráðherranefndin / sjávarútvegs-, landbúnaðar-, skógræktar- og matvælaráðherrarnir
NGB	Nordiska genbanken Norræni genabankinn
NGH	Nordiska genbanken för husdjur Norræni búfjárgenabankinn
NGR	Nordiska genresursráðet Norræna erfðaaudlindaráðið
NGO	Non-governmental Organisation Stofnun sem er ekki á vegum ríkis
NJF	Nordiska jordbruksforskarens förening Norræn rannsóknarsamtök á sviði landbúnaðar
NKJ	Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning Norrænt tengslanet fyrir rannsóknir á sviði landbúnaðar
NKJS	Nordiskt kontaktorgan för jord- och skogsbruksfrågor Norrænt tengslanet um málefni landbúnaðar og skógræktar
NMR	Nordiska ministerráðet
NCM	Nordic Council of Ministers Norræna ráðherranefndin
NOR	Nordiskt organ för renforskning Norræn stofnun um hreindýrarannsóknir
NORFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi Norræna rannsóknarakadémían
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University Norrænir háskólar á sviði skógræktar, dýralækninga og landbúnaðar
NSFP	Nordiskt skogsbruks frö- och plantråd Fræ- og plönturáð norrænu skógræktarinnar
NÄF	Nordiska ämbetsmannakommittén för fiskeripolitik Norræna embættismannanefndin á sviði sjávarútvegs

NÄJS	Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor Norræna embættismannanefndin á sviði landbúnaðar og skógræktar
OIE	World Organisation for Animal Health Alþjóðaheilbrigðismálastofnun dýra
PIC	Prior Informed Consent Upplýst samþykki veitt fyrirfram
R&D	Research and Development Rannsókn og þróun
SNS	Samnordisk skogsforskning Samnorrænar rannsóknir á sviði skógræktar
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures Samningur um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Hugverkaréttur í viðskiptum
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation Menningarmálastofnun SP
UNFF	United Nations Forum on Forests Skógræktarsamstarf SP
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants Alþjóðasambandið um vernd nýrra plöntuyrkja
WIPO	World Intellectual Property Organisation Alþjóðahugverkastofnunin
WHO	World Health Organisation Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin
WSSD	World Summit on Sustainable Development Leiðtogafundur SP um sjálfbæra þróun
WTO	World Trade Organization Alþjóðaviðskiptastofnunin
ÄK-Livs	Norræna embættismannanefndin á sviði matvæla

ACTION PLAN

Nordic Fisheries,
Agriculture, Forestry and
Food Co-operation

*Enhancing Value and the Quality
of Life in the Nordic Region*

2005–2008

Contents

	Summary	109
1	Introduction	111
2	Vision	114
3	Framework	115
	3.1 The Nordic Region	115
	3.2 European and international co-operation	116
	3.3 Co-operation with the Baltic States	117
	3.4 Co-operation with North-West Russia	118
	3.5 North Atlantic co-operation	118
4	Utvecklingstendenser och utmaningar	120
5	Overall goals and priorities	122
	5.1 Trade and industry development	122
	5.2 Food and health	123
	5.3 Biodiversity and genetic resources	124
	5.4 Collective benefits	125
	5.5 Horizontal priorities	126
	5.5.1 Research & development, education and training	126
	5.5.2 Information and skills enhancement	128
	5.5.3 International and regional co-operation	129
6	Organisation and policy papers	132
	6.1 The Council of Ministers	132
	6.2 The Co-ordination Group	132
	6.3 The Committees of Senior Civil Servants	133
	6.4 Institutions, co-operation bodies and networks	133
7	Follow-up, evaluation and funding	135
	ENCLOSURES	
	The members of the steering group	136
	Acronyms and abbreviations	137

Summary

For the first time, the Nordic Ministerial Council for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food is presenting an action plan that ranges over all of the sectors covered by the new, broader policy area established in 2001. The Action Plan puts into operation, for example, the targets in the revised Strategy for a Sustainable Nordic Region, which the Council of Ministers wished to prioritise. The Action Plan 2005–2008 is innovative and reflects new thinking in the Council of Ministers, which involves a holistic political perspective on the use of natural resources and throughout the food chain. The consumer's right to safe food and reliable, good information are also central themes.

The Action Plan is based on holistic thinking from plot to plate and hook to cook, embracing forestry and the multifunctional roles of the industries. The goals include activities at Nordic, European and international level, as well as co-operation with the adjacent areas, including the Baltic States, North-West Russia and the North Atlantic.

Co-operation within the new single ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food covers major, important and valuable areas of joint responsibility. The rapid pace of development in these sectors means that the new challenges are multifaceted and radical. Co-operation needs to take this into account and react to diverse trends, needs and targets, which sometimes work together but are sometimes contradictory.

The main priorities for the Nordic Council of Ministers for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food 2005–2008 will be:

- Trade and industry development
- Food and health

- Biodiversity and genetic resources
- Collective benefits
- Horizontal priority areas such as research and development, education and training, information, skills enhancement and international co-operation.

One specific challenge is to make coastal and village communities more attractive locations for permanent homes and holiday homes.

The Council of Ministers and the committees of senior civil servants for fisheries, agriculture and forestry work to ensure that the necessary resources are earmarked for the various priorities in the Action Plan. The ministers will also decide during the programme period whether other topical political themes in addition to those mentioned in the Action Plan should be followed up by the Nordic Council of Ministers.

The current action plan includes a large number of priorities of Nordic and national interest. The ambitions are high within a relatively limited Nordic budget. The ministers assume, therefore, that a greater proportion of the activities than previously will be funded at national level and will be considered a natural part of the national priorities. An evaluation of the results achieved by the Action Plan will be conducted towards the end of the programme period.

1 Introduction

For the first time, the Nordic Ministerial Council for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food is presenting an action plan that ranges over all of the sectors covered by the new, broader policy area established in 2001. The Action Plan operationalises the goals from the revised *Strategy for a Sustainable Nordic Region* that the Council of Ministers wishes to prioritise.

The Action Plan 2005–2008 is innovative and reflects new thinking in the Council of Ministers, which involves a holistic political perspective on the use of natural resources and throughout the food chain. The consumer's right to safe food and accurate, reliable information is another central theme.

Like previous action plans, this one is based on a genuine common value system shared by the five countries and three autonomous territories in the Nordic Region. Common history, language and cultural heritage combined with enriching diversity are the basic pillars of the co-operation. The springboard for the co-operation, as well as the solid foundation that underpins it, is its solid popular support, a unique Nordic asset openly reflected in the fact that the individual Nordic citizen is very much at the centre of the co-operation, making sure that it safeguards and reinforces the values that are necessary for a good *Nordic life* for the individual citizen, now and in the coming generations.

The Action Plan is also directed at official bodies in their role as decision-makers, managers and implementers of policy. The Council of Ministers strives to establish a positive basis for adding value in the regions by taking the surrounding environment into account and guaranteeing the right of the Nordic citizen to a diversity of positive experiences and safe, healthy, quality food.

In addition to collaboration with official bodies, it is increasingly important to establish close co-operation with trade and industry in the light of the rapid economic integration in the Nordic Region expressed, for example, by mergers and other forms of co-ordination designed to boost Nordic economic growth and improve competitiveness. Co-operation between the Council of Ministers and business is a precondition for a functioning, modern, Nordic welfare model.

Although the Action Plan is based on the many similarities between the Nordic countries, it is also important to bear in mind the different circumstances faced by the primary industries in the Nordic Region, e.g. varying environmental and climatic conditions and the number of different ecological zones.

During the period covered by the Action Plan, 2005–2008, the Council of Ministers for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food will collaborate with trade and industry, official bodies, consumer groups and interest groups and use the Nordic platform and co-operation to achieve a region:

- characterised by mutual openness between official bodies, trade and industry, consumers and interest groups in order to create scope for dialogue, exchange of opinion and meaningful participation.
- where co-operation is based on dynamic political dialogue, practical actions and activities aimed at strengthening the foundations for good state management and administration and where Nordic bodies are also used in a policy advisory role at national, regional and international level.
- which bases its work on knowledge capital - which is by far the most important of Nordic resources – and where R&D and education/training are seen as investments in the future to help create a credible and reliable basis for Nordic work.
- which offers credible and easily accessible information to consumers, producers and other stakeholders.
- characterised by multi-sectoral co-operation both within the organisation and at national level.

The Nordic Council of Ministers also places great emphasis on gender equality during the implementation of decisions and aims to draw up a joint equality plan at the start of the period covered by the Action Plan¹.

During the five-year programme period, the Nordic Council of Ministers will incorporate into its activities the views expressed by the Nordic Council Environment and Natural Resources Committee in report B/224/miljö 2005 about the Action Plan for Nordic Fisheries, Agriculture, Forestry and Food Co-operation 2005–2008 – “Enhancing Value and the Quality of Life in the Nordic Region”.

The Nordic Council has called upon the Nordic Council of Ministers to promote co-operation on ecological agriculture and organic produce, multifunctional forestry, special measures to deal with the consequences of storms and other effects of climate change and proactive links with North-West Russia.

1. The agriculture and forestry sector presented its first gender equality plan in 2000. *The Equality Action Plan for Agriculture and Forestry in*

the Nordic Council of Ministers, ANP 2002:764. The fisheries and food sectors have also approved gender-equality guidelines.

2 Vision

Enhancing value and the quality of life for Nordic citizens through diversified, sustainable use of natural resources and a strong food chain.

3 Framework

The Action Plan is based on a holistic approach from plot to plate and hook to cook and embracing forestry and all the multifunctional roles played by trade and industry. The goals include activities at Nordic, European and international level, as well as co-operation with the adjacent areas, including the Baltic States, North-West Russia and the North Atlantic.

3.1 The Nordic Region

The Action Plan seeks to implement the goals laid down in the revised *Strategy for a Sustainable Nordic Region*, which the Council of Ministers wishes to prioritise. The point of departure is sustainable development that meets current needs without jeopardising the opportunities for coming generations to provide for their needs² and which embraces three dimensions – each independently of the other – the economic, social and environmental dimensions. Successful sustainable development will entail closer integration of these three dimensions.

Nordic co-operation is based on the principle of Nordic synergy. Activities launched during the new programme period must, therefore:

- include work that would otherwise be organised under national auspices but where demonstrably positive synergy effects can be achieved through joint Nordic solutions,

2. The Brundtland Commission 1987.

- manifest and develop Nordic solidarity,
- improve Nordic skills and competitiveness.

3.2 European and international co-operation

One of the overall goals of the Council of Ministers for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food is that the Nordic countries should play a progressive, proactive and consensus-building role in European and international processes and negotiations. The Council of Ministers operates in an international context and European and international issues are high on its agenda.

Internationalisation increases the importance of regional co-operation between countries with mutual interests and common values, whether its purpose is to make an international impact or to look after national interests. The challenge for Nordic co-operation in a globalised era with an enlarged European Union is to develop the internal Nordic dialogue about international and, particularly, European questions³. For the Nordic countries that are members of the EU this is manifested in harmonised legislation and common policies, while the EEA Treaty also links Norway and Iceland into EU co-operation.

Faced with fierce competition, it is also of the utmost importance that the Nordic countries make an impact and espouse common values and interests in international processes and negotiations. It is generally agreed that the Nordic Region needs to co-operate to increase its influence in international organisations, and that Nordic fora on all levels ought to be aware of the opportunities that co-operation generates. In order to increase the potential for gaining international support, it is important to adopt a stance on issues and choose themes where the Nordic Region is able to

3. The International Nordic Region – Nordic Co-operation in European Frameworks, ANP 2003:750.

increase its influence by providing the foundation upon which international negotiations can be held.

3.3 Co-operation with the Baltic States

Baltic membership of the EU ushers in a new era for Nordic co-operation with the Baltic States, based on co-operation as equals between political bodies and official bodies. The challenge is, first and foremost, to forge closer political co-operation in a way that meets Nordic and Baltic interests and is in accordance with their needs and potential. The changes to the nature of the co-operation entail greater emphasis on building networks and on specific partnerships. The change will happen gradually but is expected to be completed during the programme period 2005–2008.

The Nordic and Baltic ministers for fisheries, agriculture, forestry and food have decided that the regions will work more closely together⁴. This will be done, for example, by Nordic bodies at all levels inviting Baltic representatives to their meetings to discuss political and practical issues and more closely integrating the Baltic States into the structures for co-operation. In particular, the ministers requested that the committees of senior civil servants and Baltic representatives should work together to select priorities for co-operation, identify potential joint projects and generally discuss how better to integrate the Baltic States into the work of the Nordic Council of Ministers. The next meeting of Nordic and Baltic ministers will be held in 2006. For the specific goals of the Nordic/Baltic co-operation, see section 5.5.3.

4. Tallinn Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries.

Tallinn Declaration on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region.

Tallinn Declaration on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region.

3.4 Co-operation with North-West Russia

Nordic co-operation with North-West Russia will assume the form of more traditional co-operation with the Adjacent Territories and, in certain cases, make a significant contribution to the implementation of action plans and achievement of goals within the framework of the EU's Northern Dimension. The co-operation will be more focused and prioritised than before, e.g. on exchange and training programmes for experts, environmental co-operation and sustainable development. For the specific goals of the Council of Ministers' co-operation with North-West Russia, see section 5.5.3.

3.5 North Atlantic co-operation

The report *The West Nordic Region in Nordic Co-operation*⁵ identified a need for the Nordic countries to look westwards and form partnerships with their neighbours in the North Atlantic. The core of the West Nordic Region consists of Iceland, the Faroe Islands and Greenland but actual partnerships often also involve, for example, the coastal regions of Norway. This sphere of interest also includes Scotland, the Orkney Islands, the Shetland Islands, the Atlantic coast of Canada and the Inuit territories in Canada.

The West Nordic Region faces a different set of conditions in the form of small populations, major distances, the cold climate and a heavy dependence on the sea and its resources. The Atlantic may physically separate the various communities but it is also what binds them together. What characterises the West Nordic countries and their neighbours is the fact that marine resources are absolutely vital to their existence. Fisheries co-operation is particularly important but agriculture and food issues also offer interesting opportunities for partnerships.

5. The West Nordic Region in Nordic Co-operation – Report, ANP 2003:732. Also in English:

West Norden and its Neighbours, ANP 2003:733.

Several initiatives have been launched within the framework of official Nordic Council of Ministers co-operation and under other auspices. Closer co-operation is needed because of the enormous distances and communication difficulties in the region. The future of the North Atlantic communities depends on well-established co-operation on sustainable strategies for utilising living resources. A Nordic platform is needed in the environment and fisheries sectors to act as a catalyst for change in moves towards the sustainable development of living resources in the North Atlantic.

4 Development trends and challenges

Co-operation on the new single ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food covers major, important and valuable areas of joint responsibility. The rapid pace of development in these sectors means that the new challenges faced are multi-faceted and radical. Co-operation needs to take this into account and react to diverse trends, needs and targets, which sometimes pull together but also sometimes pull in opposite directions.

The Nordic countries are major manufacturers of food and timber and have all the prerequisites – environmental, health, social and economic – for sustainable production. There is steadily growing interest and high expectations among the general public about the way in which producers of food and timber treat and process raw materials so that they do not constitute a risk to health or to the environment. Consumers are generally knowledgeable and aware that their choice of food, diet and products affects their health, prevents illnesses and protects the environment. For that reason, consumers and their organisations have an important role to play in the formulation of policies.

The trend within the primary industries is towards severe rationalisation and drastic structural changes driven by technology and costs, so that an ever-smaller proportion of the population is left running ever-bigger business units in a fiercely competitive environment. The countryside and coastal regions are significantly more differentiated than before and links to the agricultural sciences considerably weaker in many areas. As a result, a wider picture has to be taken into consideration when formulating policy, including developments in other areas of society, e.g. infrastruc-

ture, education and training, services and other measures and methods of management. The starting points are similar in the Nordic countries, although methods and programmes differ.

Another topical issue is the extended functions of the traditional primary industries, i.e. that the agriculture, forestry, fisheries sectors – as well as food and timber – also produce collective benefits, e.g. the effects on the surrounding landscape, coast and countryside. Concurrently with all the other changes, the landscapes that we consider an integral part of the culture in the Nordic Region are also changing. One big question is, for example, how the landscape can retain its characteristic features with open and maintained fields.

One obvious social change is the new expectations placed on, and values associated with, the countryside and nature as a living environment and as a source of recreational and outdoor activity. Studies show that an attractive living environment in or close to the countryside is a crucial factor for certain population groups when making decisions about moving home. An attractive landscape and well preserved natural and cultural environments also contribute to tourism, a sector in which the importance of service industries for the regional economy is increasing in many parts of the Nordic Region. The forest also plays an important role in outdoor leisure and recreation, especially for modern city dwellers.

The primary industries have both positive and negative effects on the environment. Although agriculture, the forests and the sea help maintain biodiversity, freshwater and the climate, they also constitute a threat to the balance of the eco-system. A clean environment is one of the basic preconditions for maintaining the activities and productivity of the primary industries.

More and more of the decisions about regulations and frameworks are made in regional and international arenas. Economic and political globalisation has a significant impact on the management of the primary industries and it is important that the Nordic countries proactively strive to safeguard the effectiveness of common Nordic values in international environments.

5 Overall goals and priorities

The overall goals and priorities for the Nordic Council of Ministers for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food during the period covered by the Action Plan 2005–2008 will concentrate on business development, food & health, biological diversity and genetic resources, collective benefits, horizontal priorities such as R&D, education/training, information and skills enhancement as well as international co-operation.

One specific challenge is to make coastal and village communities more attractive locations for permanent homes and holiday homes.

5.1 Business development

The overall goal is to promote competitive businesses that use natural resources in a sustainable manner.

GOALS

- Help improve competitiveness, boost innovation and generate added value in fisheries, agriculture, forestry and food production through efficient and optimal use of natural resources and production factors.
- Help improve the supply of, and access to, market-friendly products and services from the primary industries and, in this way, increase the value of finished products and the revenue generated by them.
- Help increase the non-quantifiable value of the finished product by promoting traceability throughout the food chain and effective marketing.
- Promote and develop environmentally-friendly, ecosystem-based production and operating systems as well as technical

solutions that integrate the environmental, economic and social dimensions into the fisheries, agriculture and forestry sectors so that the natural resources are not overburdened or exhausted.

- Base business development on a holistic view from plot to plate and hook to cook with emphasis on satisfying consumers' needs for a wide range of distinctive, quality products and services produced in an ethical manner.
- Disseminate information about experiences of different forms of planning and use of the soil in the private and public forestry sectors and about how multi-functionality can be improved in this way.

5.2 Food and health

The overall goal is a wide range of healthy and safe foods of high quality, making it possible to choose a healthy diet.

GOALS

- Build up knowledge of the connection between food, eating habits and health and lay the groundwork for national and Nordic action plans for food that promote good health and well-being as well as strategies to reduce the extent of problems related to obesity and weight.
- Reduce the negative effects of the primary industries on the environment and health at source and strive to reduce the volume of extraneous material in seeds and feed, the food chain and products by generally improving the traceability of raw materials, food and packaging.
- Reinforce and refine co-operation to evaluate and deal with chemical and microbiological food risks.
- Develop Nordic co-operation on animal health, focusing on reducing the level of zoonosis in food and develop emergency plans for epizooties and zoonoses.
- Improve animal welfare, focusing on common Nordic action on behalf of the currently most needy species.

- Prioritise and develop co-operation - in dialogue with consumers, the trade and producers and in co-operation with other sectors – in order to meet requirements for labelling and consumer information, including ethical production.
- Develop a joint Nordic philosophy for regulation in order to promote safe food, equivalency, efficiency and openness, focusing on co-operation between the sectors, consumers and regulatory bodies.
- Promote closer monitoring and more regular collation of relevant data upon which to base evaluations of chemical and microbiological risks and develop risk-evaluation models in which the Nordic Region can operate as a catalyst for the work based on the common policy of always seeking a high level of consumer protection.
- Work to limit reactions and over-sensitivity to foodstuffs through labelling and information for consumers and industry about raw materials and contents of food.
- Draw up holistic risk/use models for food, including fish, which can be used for dealing with complex questions concerning the healthy effects and risks inherent in consumption of the same food.

5.3 Biodiversity and genetic resources

The overall goal is to conserve natural and genetic resources and use them in a manner that is sustainable in the long term.

GOALS

- Follow-up the 2003 Council of Ministers Declaration on access and rights to genetic resources⁶ in an efficient manner and ensure effective implementation of, and active participa-

6. Ministerial Declaration on Access and Rights to Genetic Resources, ANP 2004:745.

Report on Access and Rights to Genetic Resources, Nord 2003:16.

tion in, the development of relevant international agreements.

- Reinforce and refine co-operation by conserving and registering Nordic plant and farm-animal genetic resources in the agriculture, forestry, fisheries and food sectors so that genetic variation continues to be available in the future.
- Help increase the use of genetic resources and improve knowledge of the links between the use and conservation of biological diversity and food supplies.
- Encourage closer co-operation on questions of cultivation and the use of genetically modified organisms.
- Work to make sure that the use of genetically modified organisms, including fish, does not have a detrimental effect on biological diversity and that the principles laid down in the Cartagena Protocol are implemented in the Nordic countries.
- Assess the need to define indicators for genetic diversity in agriculture and forestry as well as in other relevant sectors, e.g. wild genetic resources.
- Closer co-operation and contacts between Nordic and national programmes for genetic resources.

5.4 Collective benefits⁷

The overall goal is to maintain and develop collective benefits for the good of Nordic citizens and their quality of life.

GOALS

- Nordic activities must help to develop the multi-functional roles of the primary industries, including village development, as a follow-up to the Nordic project on the future role of agriculture, etc.⁸

7. In this context, 'collective benefits' is defined as the non-quantifiable values that contribute to the development of recreational opportunities, the development of an identity among villagers and other regionalised population groups, the

development of culture, business opportunities, improved living conditions, etc.

8. The Future Role of Agriculture – Report, TemaNord 2004:516.

- To facilitate activities in coastal communities and the countryside that maintain employment opportunities, human activity and presence in the whole of the Nordic Region so that business is able to make a greater contribution to achieving regional and socio-economic political goals.
- Contribute to the implementation of the European landscape convention in co-operation with the environment sector and develop and follow up Nordic cultural landscape strategy in order to guarantee that the diversity and distinctive features of the Nordic landscape are conserved and form the basis for attractive coastal and village communities, collective leisure and recreational activities and the preservation of the cultural heritage.
- Help create positive conditions for the fishing industry, aquaculture and angling so that settlement and activity are maintained in coastal zones and a living coastal culture is fostered.
- Improve knowledge of the forest's social functions, e.g. in co-operation with the leisure industry, forest owners and environmental protection organisations.

5.5 Horizontal priorities

5.5.1 Research & development, education and training

The overall goals are to reinforce and refine co-operation on research and education, to improve the quality of existing co-operation on R&D and education/training and to help develop new areas of research and education.

GENERAL GOALS

- Strengthen the Nordic research environments and co-operation between them.
- Strengthen R&D in areas where the Nordic Region already possesses knowledge and skills in order to improve the com-

petitiveness of business and to cover the needs of official bodies for research.

- Share work and set up structures so that the countries complement each other's knowledge, competences and infrastructures to avoid overlapping as well as activities that make heavy demands on resources.
- Make the Nordic Region a stronger joint platform when it comes to competing for EU and international research funding and encourage close co-ordination and integration of national and regional research in Europe.
- Make the Nordic Region a stronger and more integrated educational platform with high international standards in order to attract students from other Nordic countries and other parts of the world.
- Exert stronger Nordic influence on international policy on fisheries, agriculture, forestry and food.

SPECIFIC GOALS

- Co-operate more closely on research into issues that affect the development of the primary industries, the management of natural and cultural heritage and economic and social development.
- Closer co-ordination of research into the links between various management and operating systems and the sustainable use of renewable resources.
- Encourage continued innovation, high-tech research and the rapid dissemination of new information about technological progress in all links of the chain from primary producer to consumers – including in the forestry sector.
- Develop Nordic co-operation on research into food safety, diet and health in order to strengthen the knowledge base underpinning the Nordic platform in international fora and processes.
- Further develop co-operation with the Nordic Innovation Centre.
- Reinforce and refine Nordic co-operation on forestry research

to boost the knowledge base underpinning co-operation in Nordic and international fora and processes.

- Continue active co-operation with the Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University (NOVA) and the Nordic Academy for Advanced Study (NORFA) and help set up a research school in the marine sector – the Nordic Marine Academy – in co-operation with the research, education and training sector.
- Promote greater co-operation at basic training level and researcher training level in order to reinforce and refine degrees and courses with relatively few students in each individual country.
- Continue co-ordinated Nordic activities and encourage more regular exchanges of experiences and R&D in the bio-energy sector.

5.5.2 Information and skills enhancement

The overall goal is to use information and communication to inform the general public and stakeholders about the general level of knowledge and skills in the sectors.

GOALS

- Approve an information strategy for the Council of Ministers for fisheries, agriculture, forestry and food at the start of the programme period.
- Draw up and implement a common gender equality plan during the programme period.
- To follow up on information and communication plans and strategies initiated during the programme period.

5.5.3 International co-operation

The overall goal is to ensure that common Nordic values and interests make an impact in international processes and negotiations.

GOALS

- Encourage a joint approach in various international fisheries fora based on the sustainable use of living resources. The Nordic countries will follow up the FAO process setting up systems and specific specifications of requirements for certification and labelling of fish and reinforce and refine Nordic co-operation in international fora dealing with the management of fish stocks.
- The Nordic countries will continue to strive to make a solid scientific contribution to the international marine research council ICES and its sub-groups.
- Pursue an active European and international policy in the agriculture sector, especially within the EU and the FAO, but also in other relevant processes and bodies.
- Play a proactive role in the promotion of conservation, sustainable use and allocation of the benefits of genetic resources within the framework of the Convention on Biological Diversity, taking special account of decisions approved by the WSSD Johannesburg Summit and the follow-up on the Bonn guidelines on access to genetic resources and fair and equitable sharing of the benefits arising out of their utilization.
- Work more closely together to influence European and international forestry policy during international negotiations and processes. To build up organised co-operation on a joint Nordic strategy based on national and international targets and guidelines for sustainable forestry, especially within the frameworks of the UN's forestry forum UNFF, the FAO, the Pan-European Process and other relevant processes and bodies.

- See to it that the Nordic countries continue to play a proactive role in the development of regulations and exert influence on decision-making concerning food – coping with and evaluating risks within the EU / EES, FAO, WHO, Codex Alimentarius and the World Organisation for Animal Health (OIE) and the International Plant Protection Convention (IPPC).
- Strengthen co-operation between the West Nordic countries and other coastal communities in the North Atlantic on the sustainable use of the sea's living resources by encouraging the primary industries in the region to work more closely together.
- Reinforce and refine West Nordic co-operation on food control, consumer protection, agriculture and forestry.
- Continue Nordic/Baltic/Russian fisheries co-operation through the Baltic Fisheries Cooperation BAFICO in order to exchange information on matters of interest to the industry and protect and strengthen the foundations of the industry in the Baltic Sea Region.
- Expand co-operation in the fishery sector to include the North Atlantic Conference (NAC) and in doing so contribute to the international process leading to the regionalisation of fish management.
- Reinforce and refine co-operation on the conservation and management of genetic resources in the Baltic countries and develop co-operation with the Vavilov Institute in St. Petersburg.
- Develop and reinforce co-operation with the Baltic States on organic production and food.
- Develop and reinforce co-operation with the Baltic States and North-West Russia to promote an economically viable forestry and timber trade, develop administrative structures that embrace forestry legislation, exchanges of experiences and information about ownership structures, further training for forestry staff, measures to combat illegal felling and stimu-

late the use of timber as well as co-operation on forestry research.

- Work more closely together to promote better food safety in the Nordic/Baltic Region with particular focus on implementing international targets to turn the Nordic/Baltic Region into a spearhead for food safety through joint commitment to international processes, including traceability, zoonoses, dioxins and effective food control. To continue co-operation on health and nourishment.

6 Organisation and policy papers

The Action Plan covers the period 2005–2008 and compliments the overall Strategy for a Sustainable Nordic Region. This chapter describes the current structures. The Council of Ministers will oversee the organisational structure of the new ministerial council, taking into account experiences gained to date and recommendations from the evaluation of the Action Plan for the period 2001–2004. A decision on the matter is expected during the current programme period.

6.1 The Council of Ministers

The Ministerial Council for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food has overall responsibility for Nordic co-operation from plot to plate and hook to cook. Political relevance and decisions taken by the Council of Ministers are crucial. The agendas for ministerial meetings are based on politically relevant themes with close links to the annual programme for the Presidency of the Nordic Council of Ministers.

6.2 The Co-ordination Group

A co-ordinating group has been set up to guarantee effective co-ordination between the committees of senior civil servants for fisheries (NÄF), for agriculture and forestry (NÄJS) and for food (Äk-Livs) and to provide for an integrated holistic perspective in ques-

tions of a multi-sectoral nature. The members of the Co-ordinating Group will be nominated from a high level of the civil service in each country and each of the autonomous territories will also appoint a representative. The Group will meet at least once a year and make decisions about the Council of Ministers' agenda, propose definitive budgets for the work of the ministerial council to the Nordic Council of Ministers for the coming year, propose topical joint strategies and issues and make any relevant submissions to autumn Sessions. The Co-ordinating Group's work will be evaluated in 2006.

6.3 The Committees of Senior Civil Servants

The committees of senior civil servants, NEF, NÄJS and ÄK-Livs, implement decisions made by the ministers and the Co-ordination Group. They are also responsible for following up on the current action plan by analysing activity reports, activity plans and audit reports and by submitting proposals on topical political issues from institutions and permanent bodies in the sector. Questions that require political discussion will be prepared and presented to the Council of Ministers. The committees of senior civil servants will set up working parties as needed.

6.4 Institutions, co-operation bodies and networks

Over the years, the committees of senior civil servants have set up a number of working parties, co-operation bodies, network groups and an institution – the Nordic Gene Bank – to assist in the implementation of the Action Plan and other Nordic management documents. The co-operation bodies are designed by nature to be advisory, research-oriented, investigative, project-oriented and informative. They constitute important links between national and Nordic work. Another role played by co-operation bodies is to make research and study results accessible so they can be used as

the basis for policy development and management, e.g. the long and fruitful co-operation in forestry research within the framework of the Nordic Forest Research Co-operation Committee (SNS) which is a prime example of Nordic co-operation.

7 Follow-up, evaluation and funding

The Action Plan covers the period 2005–2008. It has to be submitted to the Nordic Council for comment before final ratification. During the annual budget process, the Nordic Council has the opportunity to influence the specific plans for the coming year.

The Council of Ministers and the committees of senior civil servants for fisheries, agriculture and forestry work to ensure that the necessary resources are earmarked for the various priorities laid down in the Action Plan. The ministers will also decide during the programme period whether topical political themes not mentioned in the Action Plan should be followed up by the Nordic Council of Ministers.

The current action plan includes a large number of priorities of Nordic and national interest. The ambitions are high within a relatively limited Nordic budget. The ministers assume, therefore, that a greater proportion of the activities than previously will be funded at national level and, therefore, will be considered a natural part of the national priorities.

An evaluation of the results achieved by the Action Plan will be conducted towards the end of the programme period.

Enclosure 1

The members of the steering group

CHAIRPERSON	Elin Guðmundsdóttir The Food Division, Environment and Food Agency ICELAND
DENMARK	Marie Louise Flach de Neergaard Ministry of Food, Agriculture and Fisheries Knud Østergaard The Danish Veterinary and Food Directorate
FINLAND	Anders Portin Ministry of Agriculture and Forestry
ICELAND	Kristinn Hugason Ministry of Fisheries
NORWAY	Gudbrand Bakken Ministry of Agriculture and Food Tone Holthe Svensen Ministry of Fisheries and Coastal Affairs
THE NORDIC COUNCIL OF MINISTERS' SECRETARIAT	Ásmundur Guðjonsson Bente Stærk Lise Lykke Steffensen
SECRETARY	Kerstin Stendahl-Rechartd Ministry of the Environment Finland

Enclosure 2

Acronyms and abbreviations

ABS	Access and Benefit Sharing
Baltic 21	Agenda 21 for the Baltic Sea
BAFICO	Baltic Fisheries Co-operation
CBD	Convention on Biological Diversity 1992
Bonn Guidelines	Bonn guidelines on access to genetic resources and fair and equitable sharing of the benefits arising out of their utilization
Cartagena	Cartagena Protocol on Biosafety
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Regulations
Codex Alimentarius	Joint FAO/WHO regulations for food
COP	Conference of the Parties
CPGRA	Commission on Plant Genetic Resources
EAAP	European Association on Animal Production
ECP/GR	European Co-operative Programme for Genetic Resources Networks
EC-CHM	European Community Biodiversity Clearing House Mechanism
EC	European Community
EEA	European Economic Area
EU	European Union
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FJSL	Fisheries, Agriculture, Forestry and Food
R&D	Research and Development
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute

IPPC	International Plant Protection Convention
IT-PGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2003
FOOD	Mutually Agreed Terms
MTA	Material Transfer Agreement
MiFi	Nordic Environment and Fisheries Strategy
MR	The Council of Ministers
MR-FJSL	Nordic Council of Ministers, Fisheries, Agriculture, Forestry and Food
NGB	Nordic Gene Bank
NGH	Nordic Gene Bank Farm Animals
NGR	Nordic Genetic Resources Council
NGO	Non-governmental Organisation
NJF	Nordic Association of Agricultural Sciences
NKJ	Nordic Joint Committee for Agricultural Research
NKJS	Nordic Joint Committee for Agricultural and Forestry Affairs
NCM	Nordic Council of Ministers
NOR	Nordic Council for Reindeer Husbandry Research
NORFA	Nordic Academy for Advanced Study
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NSFP	Network to the Nordic Council for Forest Reproductive Material
NÄF	Nordic Committee of Senior Officials for Fishery Affairs
NÄJS	Nordic Committee of Senior Officials for Agriculture and Forestry Affairs
OIE	World Organisation for Animal Health
PIC	Prior Informed Consent
R&D	Regulations and Development
SNS	Nordic Forest Research Co-operation Committee
SPS agreement	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures

TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation
UNFF	United Nations Forum on Forests
UPOV	The International Union for the Protection of New Varieties of Plants
WIPO	World Intellectual Property Organisation
WHO	World Health Organisation
WSSD	World Summit on Sustainable Development
WTO	World Trade Organization
ÅK-Livs	Nordic Committee of Senior Officials for Food Issues

